

Delregional uppföljning av

Mot en cirkulär och hållbar framtid

GEMENSAM AVFALLSPLAN 2021-2030

För Bollebygd, Borås, Herrljunga, Mark, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn och Vårgårda

SAMMANFATTNING

Den gemensamma avfallsplanen *Mot en cirkulär och hållbar framtid* antogs av samtliga kommuner i Sjuhärad 2021 och sträcker sig till 2030. Syftet med planen är att främja cirkulära system och en hållbar resurshantering i vår delregion. Denna rapport sammanställer kommunernas måluppfyllelse gällande året 2023 men vissa exempel nämns från början av 2024.

Det tar tid för kommunerna att utveckla ett systematiskt arbetssätt för att mäta och följa upp avfallsplanens åtgärder. Årets utvärdering visar på framsteg, men uppföljning saknas fortfarande för flera mål. Samtidigt fungerar utvärderingen som ett värdefullt verktyg för att identifiera utmaningar och tydliggöra var fokus bör läggas framöver.

Boråsregionen har fått uppdraget från kommunerna att facilitera samverkan och stötta kommunerna i genomförandet av avfallsplanen. I juni 2023 beslutade direktionen att permanenta processledarfunktionen på kommunalförbundet för att möjliggöra långsiktig samverkan och stärka arbetet mot en cirkulär och hållbar framtid.

Under året 2023 har samverkan mellan kommunerna utvecklats inom ramen för avfallsplanen. Exempelvis har flera grupperingar med tjänstepersoner startats som fokuserar på erfarenhets- och kunskapsutbyte och gemensamma insatser. Även gemensamma förstudier, deltagande i projekt, projektansökningar och kommunikationsinsatser har genomförts som stärker kommunernas arbete.

Mål 1.1, 1.3, 4.3 och 4.4 är de mål där flest kommuner anger att de närmar sig måluppfyllelse. Gemensamt för dessa mål är att de har mätts sedan länge av kommunerna och att det finns vedertagna riktlinjer för hur mätning ska gå till. Det visar på att uthållighet i mätning också skapar resultat och gör det enklare för kommunerna att göra riktade åtgärder.

Målområde 2 och 3 är särskilt utmanande för kommunerna att både mäta och arbeta aktivt med. Detta beror delvis på att målen omfattar flera verksamheter och ofta kräver interna organisatoriska förändringar eller nya krav vid kommande upphandlingar. Sådana förändringar är komplexa och tar tid att implementera.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BAKGRUND	3
ARBETSSÄTT	4
GENOMFÖRANDE AV AVFALLSPLANEN	7
METOD FÖR UPPFÖLJNING	10
LÄSHÄNVISNINGAR	14
MÅLUPPFYLLELSE	15
• MÅLOMRÅDE 1	18
• MÅLOMRÅDE 2	22
• MÅLOMRÅDE 3	26
• MÅLOMRÅDE 4	31
• MÅLOMRÅDE 5	36
• MÅLOMRÅDE 6	38
SLUTSATSER OCH REFLEKTION	40

BAKGRUND

Den gemensamma avfallsplanen Mot en cirkulär och hållbar framtid är antagen i kommunerna Bollebygd, Borås, Herrljunga, Mark, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn och Vårgårda och gäller mellan 2021–2030. Avfallsplanen innehåller 6 målområden med totalt 16 mål. Syftet med en gemensam avfallsplan är att tillsammans över kommungränserna verka för att förebygga att avfall uppstår, minska avfallets farlighet, minska negativ miljöpåverkan och klimatpåverkan och arbeta för en långsiktigt hållbar region.

I avfallsplanen redogörs indikatorer samt en åtgärdsbank för samtliga mål. Ett ökat cirkulärt system och avfallsminimering är identifierat som en viktig del i att minska miljöpåverkan och det framhävs även att hela kommunen måste involveras för att målen i avfallsplanen ska nås. Kommunerna är ansvariga för kommunspecifik uppföljning av sin avfallsplan och för mer detaljerad statistik kontaktas respektive kommun. Processledaren på Boråsregionen sammanställer uppföljningen mer övergripande på delregional nivå.

Denna rapport är den andra utvärderingen av arbetet med avfallsplanen och uppföljning av dess mål. Data inhämtas från året 2023 men rapporten beskriver i viss mån processer och åtgärder under året 2024. Vissa mål har ännu inte mätts för första gången och inget nollvärde finns att jämföra med. Att svara på måluppfyllelse är därför svårt och inom vissa områden förväntas rapporten snarare bidra till att identifiera utmaningar och tydliggöra var fokus bör läggas framöver.

ARBETSSÄTT

Ansvarsfördelning och roller

En avfallsplan är en kommunal plan för att minska avfallens mängd och farlighet. Kommunen har därför ansvaret för att planen verkställs och målen nås. Att arbeta tillsammans med andra kan ändå vara en väldigt viktig nyckel för att ställa om till en cirkulär och hållbar framtid. Det kan vara både samarbete med externa aktörer, exempelvis privata fastighetsbolag och akademien, och samarbete med andra kommuner och regioner.

Boråsregionen har fått uppdraget från kommunerna att facilitera samverkan och stötta i genomförandet av avfallsplanen. I juni 2023 beslutade direktionen att permanenta processledarfunktionen på kommunalförbundet för att möjliggöra långsiktig samverkan och stärka arbetet mot en cirkulär och hållbar framtid.

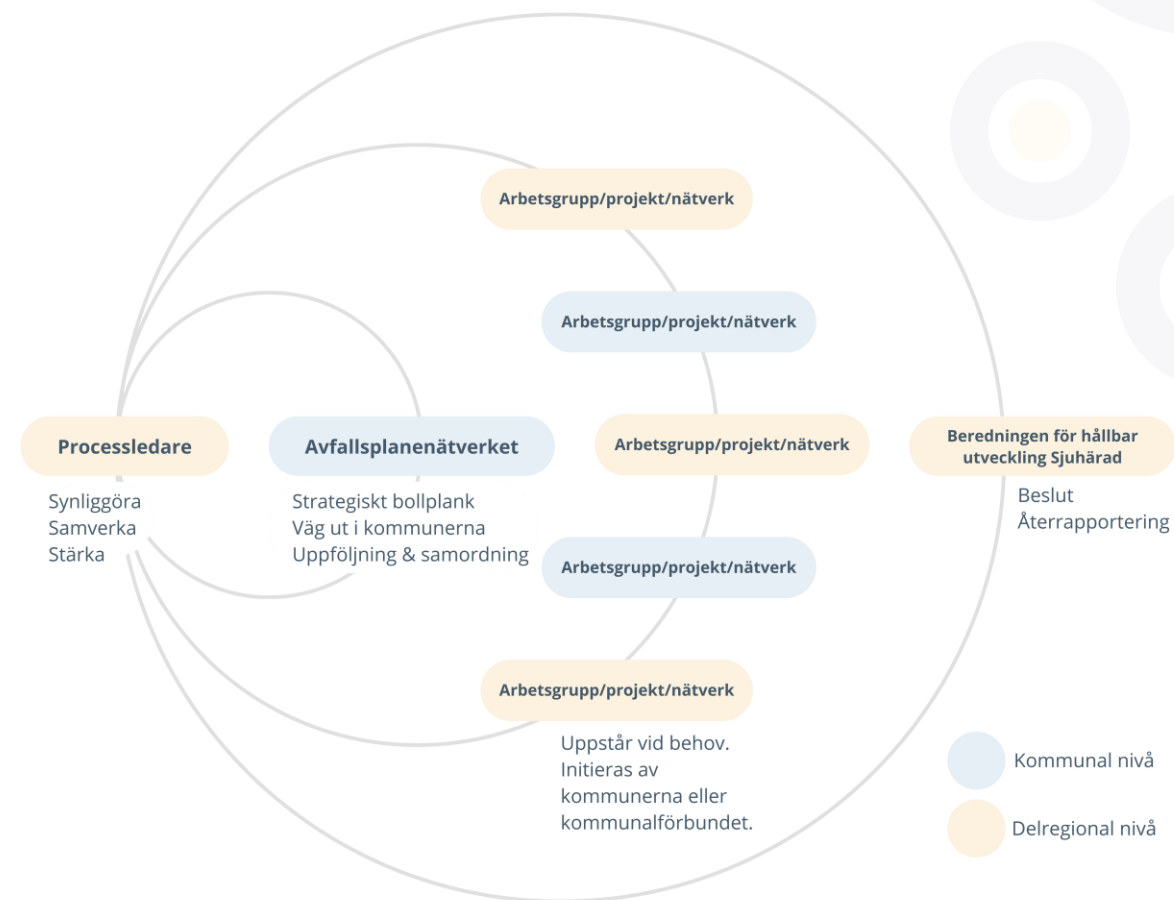

Figur 1 Visar hur arbetet med avfallsplanen är organiserat.

Organisationen kring avfallsplanen

I Boråsregionen finns ett avfallsplanenätverk med representanter från alla åtta kommuner samt de kommunala avfalls- och energibolagen. Denna gruppering är en viktig del i avfallsplanens genomförande genom att de agerar som samordnare för avfallsplanen gentemot sin kommun, se figur 2. Det bör förtydligas att ansvaret för genomförande av specifika mål inte ligger på denna grupp. Deras roll är att vara en väg ut i kommunerna för att sprida kunskap och möjliggöra ytterligare samverkan, samordna uppföljningen och bistå i att organisera arbetet i den egna kommunen.

Fortfarande är organisation kring arbetet med cirkulär omställning och avfallsplanens mål en viktig fråga, både på en delregional nivå och i kommunerna.

Figur 2 Visar hur arbetet med avfallsplanen är organiserat.

Samverkan mellan kommunerna ökar effektiviteten

Samverkan och kunskapsutbyte är viktigt för många tjänstepersoner som arbetar med målen i avfallsplanen. Genom att träffa andra i samma situation i andra kommuner kan en bolla idéer, utmaningar och möjligheter. På delregional nivå drivs i början av 2024 följande nätverk och arbetsgrupper som sammankallas av processledaren på Boråsregionen:

- Avfallsplan
- Matsvinn offentliga verksamheter
- Fimpa skräpet
- Kommunikation allmänheten
- Avfall

Nätverk	Syfte	Hur
Avfallsplan	Driva på och utveckla arbetet med avfallsplanen	Ses 9 gånger per år både fysiskt och digitalt
Matsvinn offentliga verksamheter	Utbyta kunskap och lärdomar om matsvinn	Ses 2 gånger per år digitalt
Fimpa skräpet	Utbyta kunskap och lärdomar om skräpmätningar	Ses 2 gånger per år digitalt
Kommunikation allmänheten	Ta fram kottungemensamma kommunikationsinsatser	Ses 4 gånger per år både fysiskt och digitalt
Avfall	Utbyta kunskap och lärdomar om avfallshantering	Ses 2-3 gånger per år digitalt

Figur 3 Visar vilka nätverk som är aktiva inom ramen för avfallsplanen

GENOMFÖRANDE AV AVFALLSPLANEN

Tillsammans skapar vi fler möjligheter

Under året som gått har den gemensamma avfallsplanen möjliggjort samverkan mellan kommunerna. Att ha samma mål gör att det blir enklare att hitta lösningar och diskutera utmaningar tillsammans. Avfallsplanens målområden överlappar dessutom med Klimat 2030 - Kommunernas Klimatlöften, Utvecklingsstrategin för Sjuhärad och andra styrdokument hos kommunerna. Detta gör att arbetet med avfallsplanen som gemensamt dokument ger ytterligare kraft till samarbetet mellan kommunerna.

Processledaren har i sin roll kunnat nätverka regionalt och nationellt och har därmed både kunnat inhämta kunskap och erfarenhet såväl som delat goda exempel från Sjuhärad.

Exempel på processer som faciliterats av processledaren under 2023

- Boråsregionen deltar i det externt finansierat projektet Upphandling Väst gällande cirkulär upphandling där IVL Svenska Miljöinstitutet är projektägare.
- Boråsregionen sammanställde en ansökan till Västra Götalandsregionen och fick medel för att genomföra förstudien LUMP – Nutidens textilinsamlare som startade under våren 2024.
- Kommunerna upphandlade gemensamt enkät som ska undersöka måluppfyllelsen inom vissa målområdena och som genomfördes i början av 2024. Arbetet har processletts genom Boråsregionen.
- Tillsammans med avfallsplanenätverket och tjänstepersoner i kommunerna tar processledaren fram vägledningar för mål 2.1 och 4.1
- Boråsregionen har deltagit i ansökningar gällande textil med rollen som stake holder eller följare för att bevaka utvecklingen av textilinsamling.

Kunskap om avfallsplanen skapar engagemang

För att skapa engagemang kring avfallsplanen har kommunikativa insatser och dialog varit centrala. Processledaren och avfallsplanenätverket har tillsammans genomfört flera aktiviteter för att nå ut brett i kommunerna under 2023, bland annat:

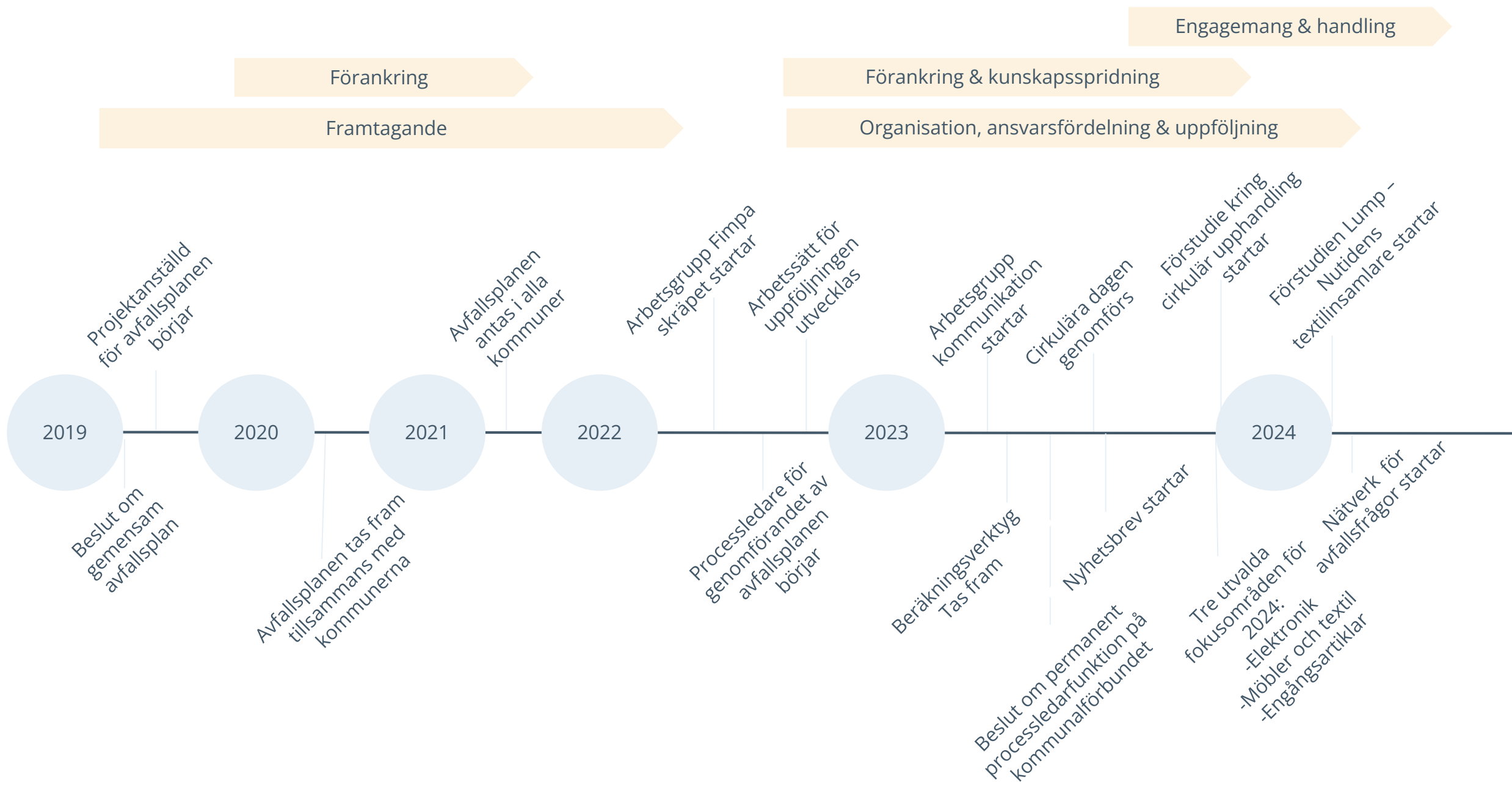
- Cirkulära dagen samlade i oktober 90 tjänstepersoner för kunskap, samverkan och nätverkande.
- Digitala introduktioner till avfallsplanen erbjuds alla tjänstepersoner i Sjuhärads kommuner.
- Ett digitalt beräkningsverktyg har utvecklats för att visualisera miljömässiga och ekonomiska effekter.
- Ett nyhetsbrev har lanserats med fokus på uppdateringar och inspiration.

Denna typ av insatser tycks höja engagemanget i kommunerna. Till exempel angav 83 % av de som svarade på utvärderingen av Cirkulära dagen att de kände *ganska* eller *mycket* ökat engagemang för avfallsplanen efter de deltagit.

Intern samordning – nyckeln till avfallsplanens genomförande

Kommunen ansvarar för avfallsplanen och samtliga verksamheter i kommunen har en viktig roll i genomförandet av avfallsplanen. Att säkerställa att det finns resurser och motivation inom kommunen är viktigt för att nå målen. Detta kan göras genom att tydliggöra organisationen kring avfallsplanens genomförande och vem som ansvarar för vilka mål.

I vissa av kommunerna har arbetet påbörjats att centralisera arbetet med avfallsplanen så att arbetet med cirkulär omställning i stort inte längre ligger på den enhet som ansvarar för avfallsfrågor. Styrkan i att centralisera frågan handlar om att lättare kunna nå ut till alla de verksamheter som behöver arbeta tillsammans för att nå målen i avfallsplanen.

Figur 4 Tidslinje som visar processen kring avfallsplanen från 2019 till början av 2024

METOD FÖR UPPFÖLJNING

Metoden utvecklas

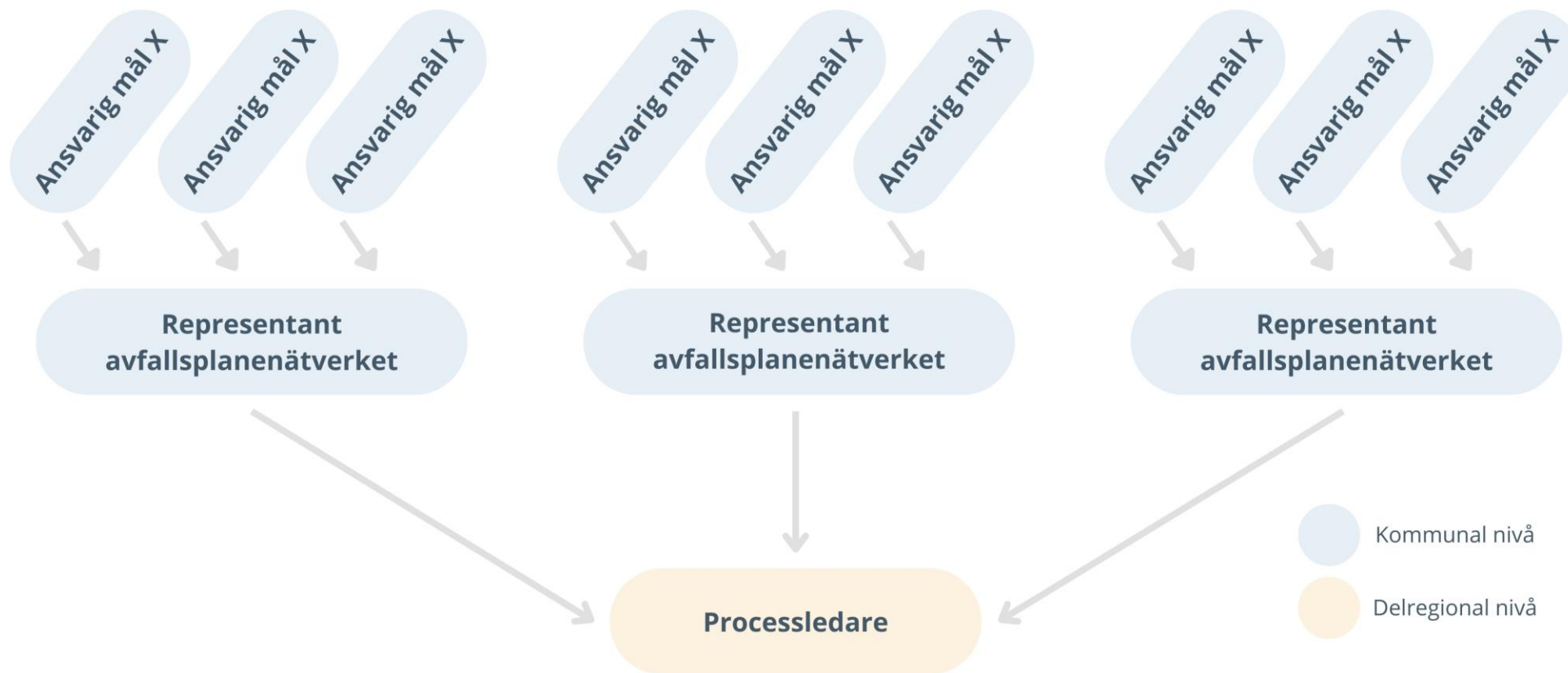
Kommunerna har kommit olika långt i arbetet med interna rutiner för uppföljning beroende på resurser och förutsättningar. Men det går att se att fler kommuner mäter fler mål och verkar ha hittat rutiner och arbetssätt för att inhämta uppgifter från ansvariga i målen. Att integrera uppföljningen av avfallsplanen i stratsys eller liknande verktyg har underlättat för vissa kommuner att inhämta data och automatisera rapporteringen av måluppfyllelse i avfallsplanen.

Arbetet med uppföljning ses av processledaren och avfallsplanenätverket som en process där utveckling sker varje år. Det förs kontinuerligt dialog för att finjustera mallar och arbetet kring uppföljning, både i kommunerna och på delregional nivå.

Arbetssätt

Uppföljningen av avfallsplanen görs i flera steg, se figur 5. Ansvar för uppföljning av målen i varje kommun har de som är utpekade som ansvariga för målen i avfallsplanens bilaga 2. Representanten i avfallsplanenätverket har ansvar över att resultaten sammanställs för sin kommun och förser processledaren med en mer övergripande sammanfattning gällande måluppfyllelsen. Processledaren på kommunalförbundet har huvudansvaret för att uppföljningen av planen sker och ska sammanställa uppföljningen på en delregional nivå.

Sammanställningen i denna rapport innehåller inga detaljer så som siffror eller antal uppnådda indikatorer. Istället syftar denna rapport till att ge en mer övergripande bild av hur arbetet och måluppfyllelsen fortgår i det stora hela i vår delregion.

Ansvar för uppföljning av målen har de som är utpekade som ansvariga för målen i bilaga 2.

Representanten i avfallsplanenätverket har ansvar över att resultaten sammanställs för sin kommun.

Processledaren på kommunalförbundet sammanställer uppföljningen på en delregional nivå.

Insamling av data

Kommuner och verksamheter har olika tidpunkter då data samlas in som är relevant för avfallsplanens uppföljning. Utöver det så använder sig kommunerna av olika verktyg och metoder för insamling. För att underlätta för kommunerna arbetar processledaren och avfallsplanenätverket med att synka arbetet med uppföljning med andra tidslinjer och system. Därmed sker sammanställningen på delregional nivå med en sådan tidsplan att samtliga kommuner först hinner sammanställa egna utvärderingar. Data som inhämtats för att bedöma måluppfyllelse i denna rapport berör året 2023. Vissa exempel från början av år 2024 förekommer och så även beskrivningar om utvecklingen av arbetet med avfallsplanen på en mer övergripande nivå.

Det finns ett årshjul som beskriver arbetet med avfallsplanens uppföljning, se figur 6.

Begränsningar

Indikatorerna i avfallsplanens mål skiljer sig åt och kan handla om såväl konkreta siffror i kilo eller antal, som att bedömningar om vissa rutiner finns på plats. Mycket arbete har gjorts med att ta fram riktlinjer och guider för mätning men det finns ändå mycket utrymme för bedömningar som i viss mån kan ses som subjektiva.

Under 2023 har två vägledningarna tagits fram för mål som ansetts vara extra svåra att mäta, mål 2.1 samt mål 4.1. Vägledningarna har tagits fram tillsammans med tjänstepersoner i kommunerna.

Att arbeta med uppföljningen ses som en metod för att stämma av arbetet, hitta nycklar för framgång och ta tag i gemensamma utmaningar än att kunna återge exakt och detaljerad måluppfyllelse.

ÅRSHJUL FÖR UPPFÖLJNING

Delregional sammanställning - Rapport

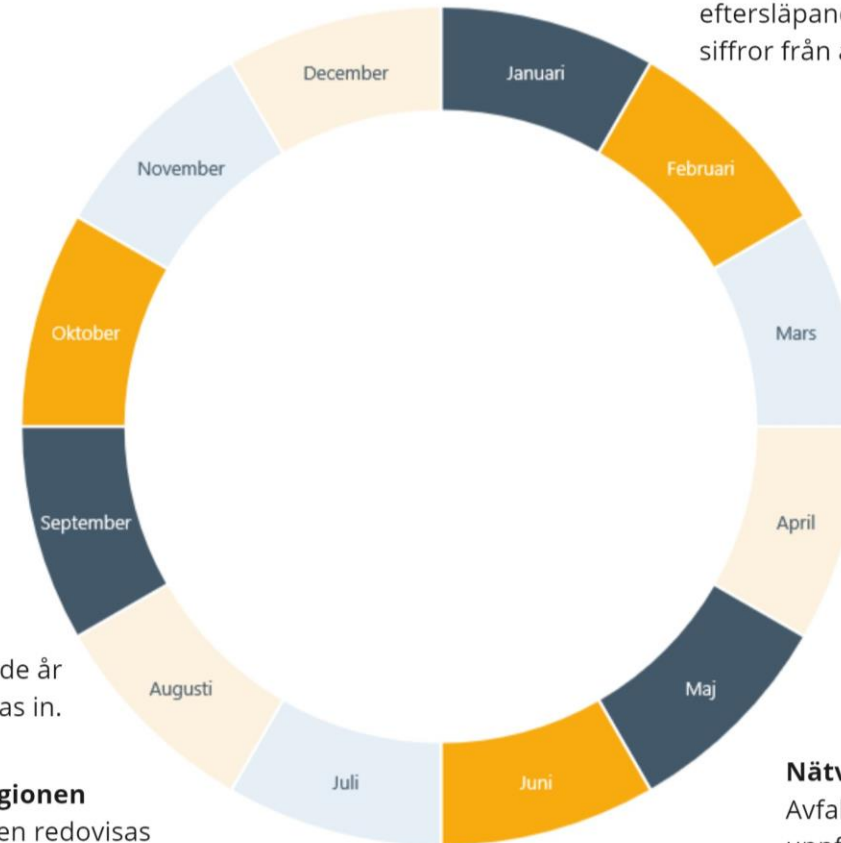
Processledaren färdigställer rapporten och delar med kommunerna.

Delregional sammanställning

Kommunerna skickar in den övergripande sammanställningen av kommunens uppföljning till processledaren. I den redovisas siffror från föregående år och aktiviteter fram tills att sammanställningen skickas in.

Delårsbokslut Boråsregionen

Arbetet med avfallsplanen redovisas väldigt kortfattat i Boråsregionens handlingsplan.

Årsbokslut Boråsregionen

Rapporten delregional uppföljning bifogas som bilaga till årsbokslutet. Siffror kommer att vara eftersläpande. Exempel: I januari 2024 redovisas siffror från året 2022.

Nulägesrapport BH7

Avfallsplanens uppföljning och nulägesrapport presenteras för BH7

April

Siffror från avfall web redovisas för föregående år. Kommunerna genomför uppföljning av avfallsplanen kommunvis.

Delårsbokslut Boråsregionen

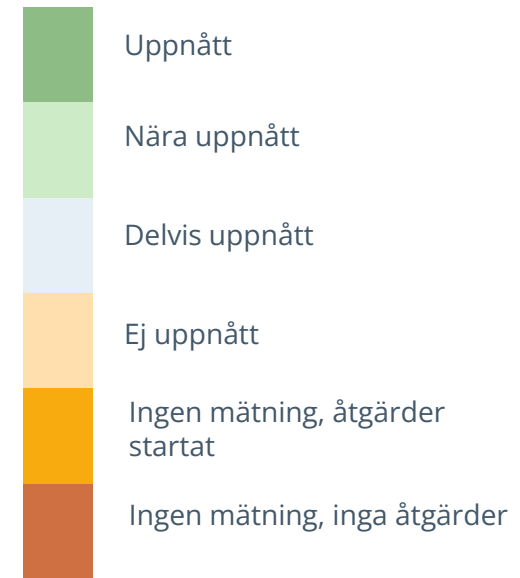
Arbetet med avfallsplanen redovisas väldigt kortfattat i Boråsregionens handlingsplan.

Nätverksträff Maj

Avfallsnätverket träffas för att jämföra och diskutera uppföljningen. Hur långt har respektive kommun kommit? Finns gemensamma utmaningar? Diskussionen kan fungera som underlag för reflektioner som skrivs in i den delregionala sammanställningen.

LÄSHÄNVISNINGAR

I följande kapitel beskrivs måluppfyllelse för respektive mål samt måluppfyllelse för respektive kommun. Därefter beskrivs varje mål kort med status och pågående åtgärder inom de olika målen i avfallsplanen. Eftersom det är svårt att inhämta information från alla verksamheter runt om kommunerna är det värt att notera att följande exempel långt ifrån representerar allt som pågår gällande avfallsplanen. Följande baseras på den uppföljning som avfallsplanenätverket försett processledaren med i slutet av 2024, data gällande måluppfyllelse kommer från år 2023 med vissa exempel på åtgärder från början av år 2024.

Figur 7 visar den skala som använts när kommunerna återgett arbete och måluppfyllelse för respektive mål.

MÅLUPPFYLLELSE

Mönster och variationer bland målen

Att sammanställa kommunernas uppföljning på delregional nivå möjliggör att kunna utläsa mål och variationer i måluppfyllelsen. Det är endast mål 1.1 som följs upp konsekvent av samtliga kommuner. Detta mål har mätts aktivt i kommunerna under flera år och det finns nationella mätmetoder att förhålla sig till. I målen 4.3 och 4.4 har majoriteten av kommunerna god uppföljning och det är även inom dessa mål som flest närmar sig att uppnå målen. Dock har kommunerna själva reflekterat över att målen inte är siffersatta och det finns en ovisshet i hur mycket något ska öka eller minska för att målet ska anses vara uppfyllt. Detta gäller för flera mål där mätning ännu inte påbörjats och att arbete kring att fastställa mer specifika mål kommer vara viktigt i arbetet framöver.

Målområdena 2 och 3 är fortfarande utmanande att följa upp. En av orsakerna är att flera av dessa mål gäller produkter som oftast är fördelade på verksamheter och inte köps in eller förvaltas centralt i kommunen.

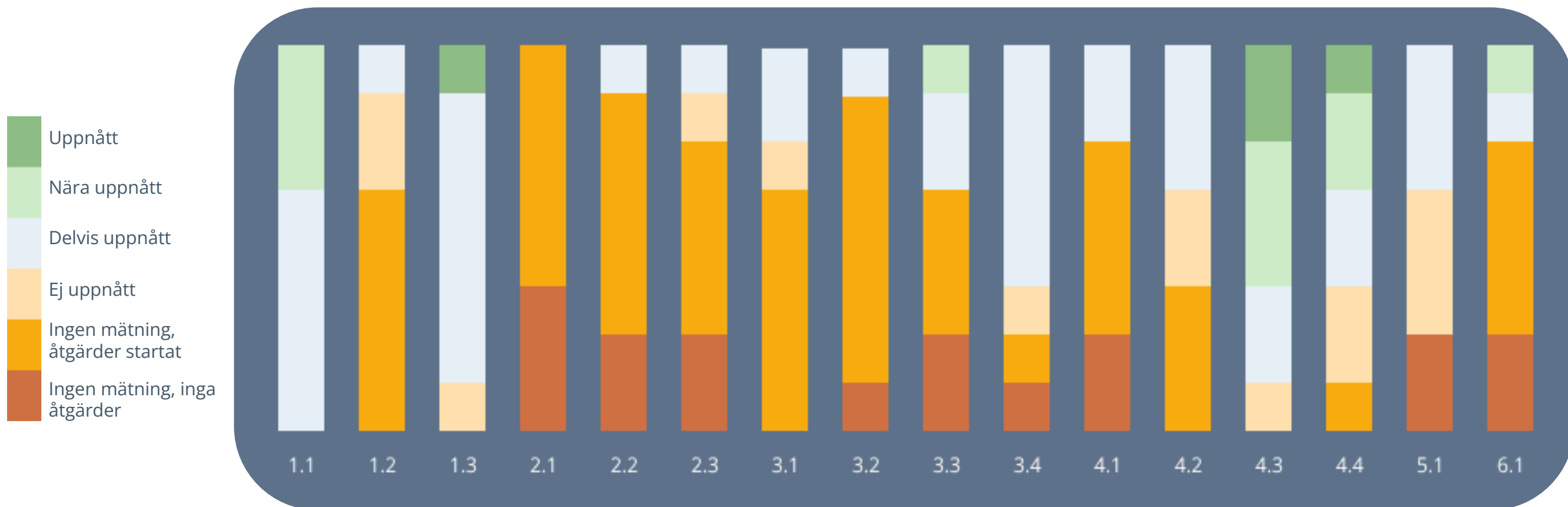
Se figur 8 för en sammanställning av måluppfyllelsen för respektive mål.

Kommunernas uppföljning av målen

Flera kommuner har gjort framsteg med att mäta och arbeta aktivt för att nå sina mål. Tre kommuner följer upp eller har åtgärder igång för samtliga mål, medan fem kommuner fortfarande har ett eller flera mål utan mätning eller aktiva åtgärder. Jämfört med förra året, då alla kommuner hade minst ett omänt mål utan åtgärder, ser vi en positiv utveckling. Se figur 9 för en sammanställning av måluppfyllelsen för respektive kommun. Det är viktigt att notera att kommunerna har olika rutiner för mätning och att det kan finnas skillnader i hur måluppfyllelse bedöms, därmed bör kan kommunernas måluppfyllelse inte jämföras med exakthet.

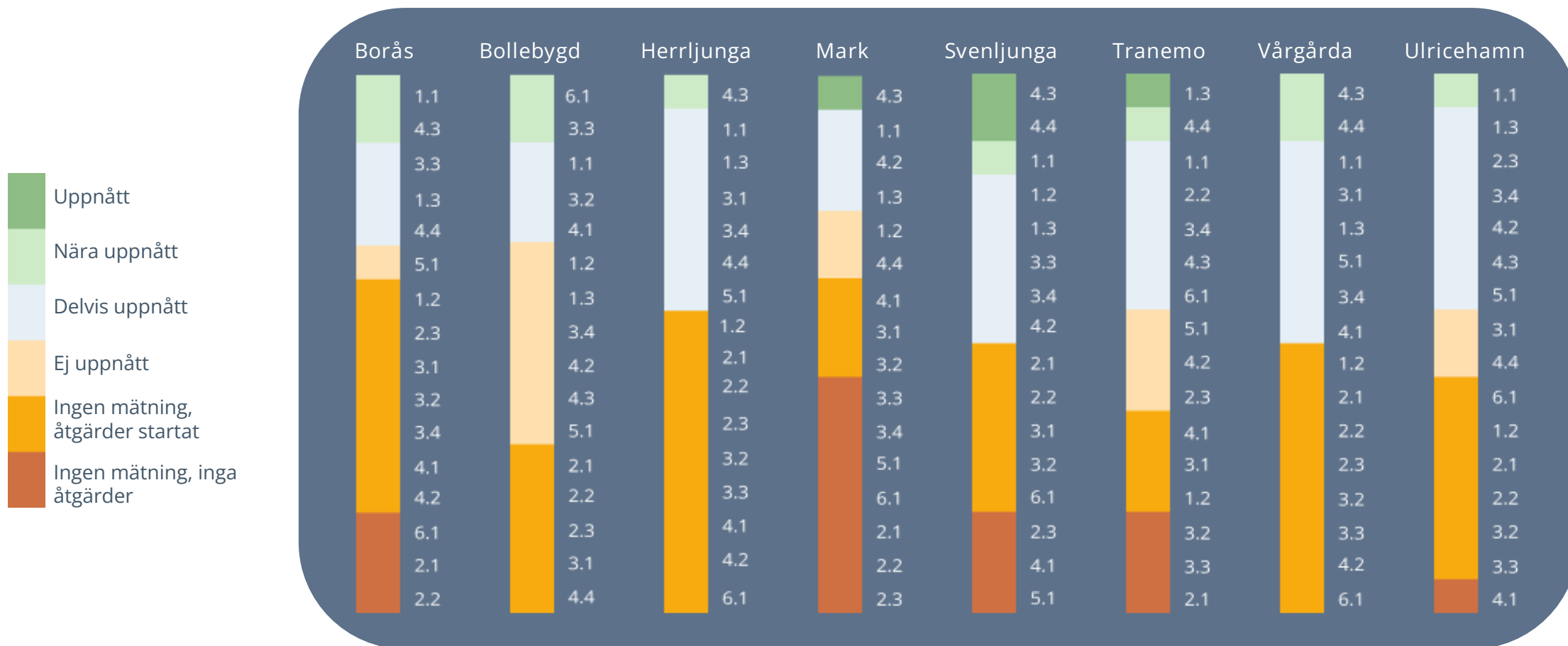

MÅLUPPFYLLELSE FÖR RESPEKTIVE MÅL 2023

Figur 8 visar en samlad bild av samtliga mål i avfallsplanen och måluppfyllelsen inom respektive mål.

MÅLUPPFYLLELSE FÖR RESPEKTIVE KOMMUN 2023

Figur 9 visar samtliga kommuners måluppfyllelse inom respektive mål.

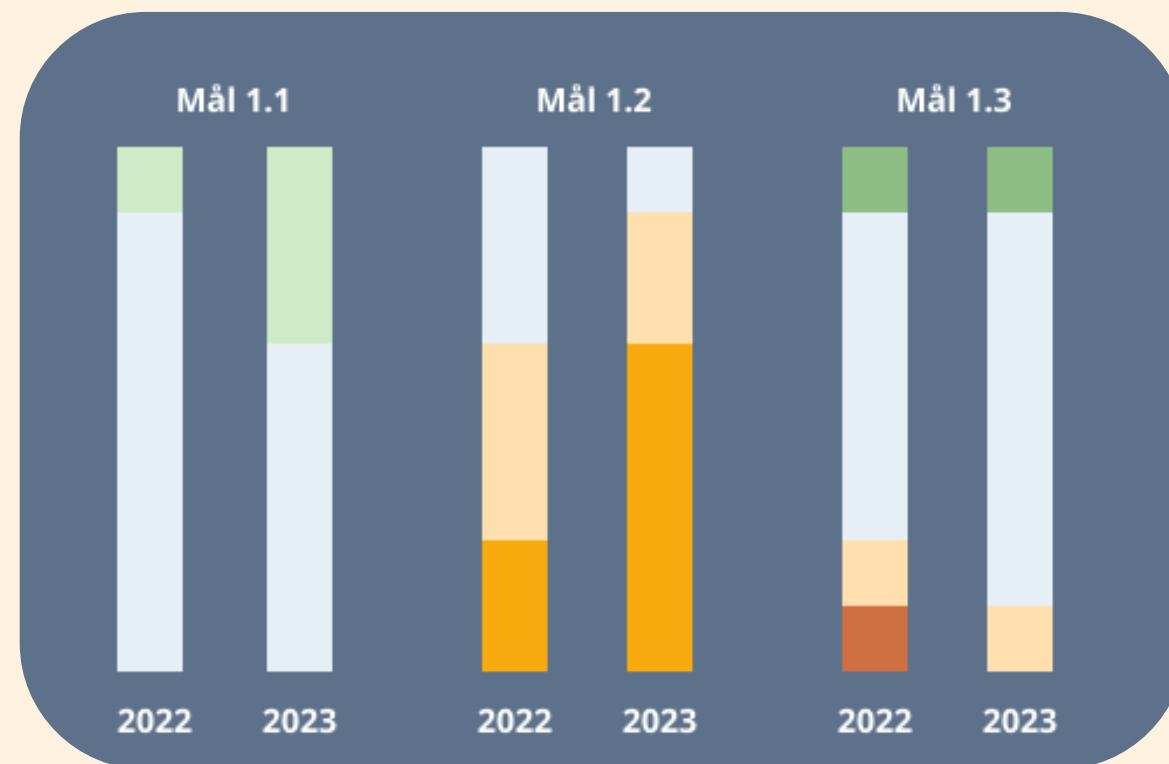
Målområde 1: Hushåll med maten

Reflektioner och rekommendationer

Kommunerna har gjort framsteg inom målområde 1, men utmaningar kvarstår. Lagstiftningen som införs 2024 om obligatorisk utsortering av matavfall stärker möjligheterna att driva arbetet vidare.

För att nå målen inom målområde rekommenderas möjlighet till samverkan och kunskapsutbyte samt att följa nya innovativa metoder som AI och teknikutveckling som kan bidra till vässade mätmetoder och analys kring varför matsvinn uppstår.

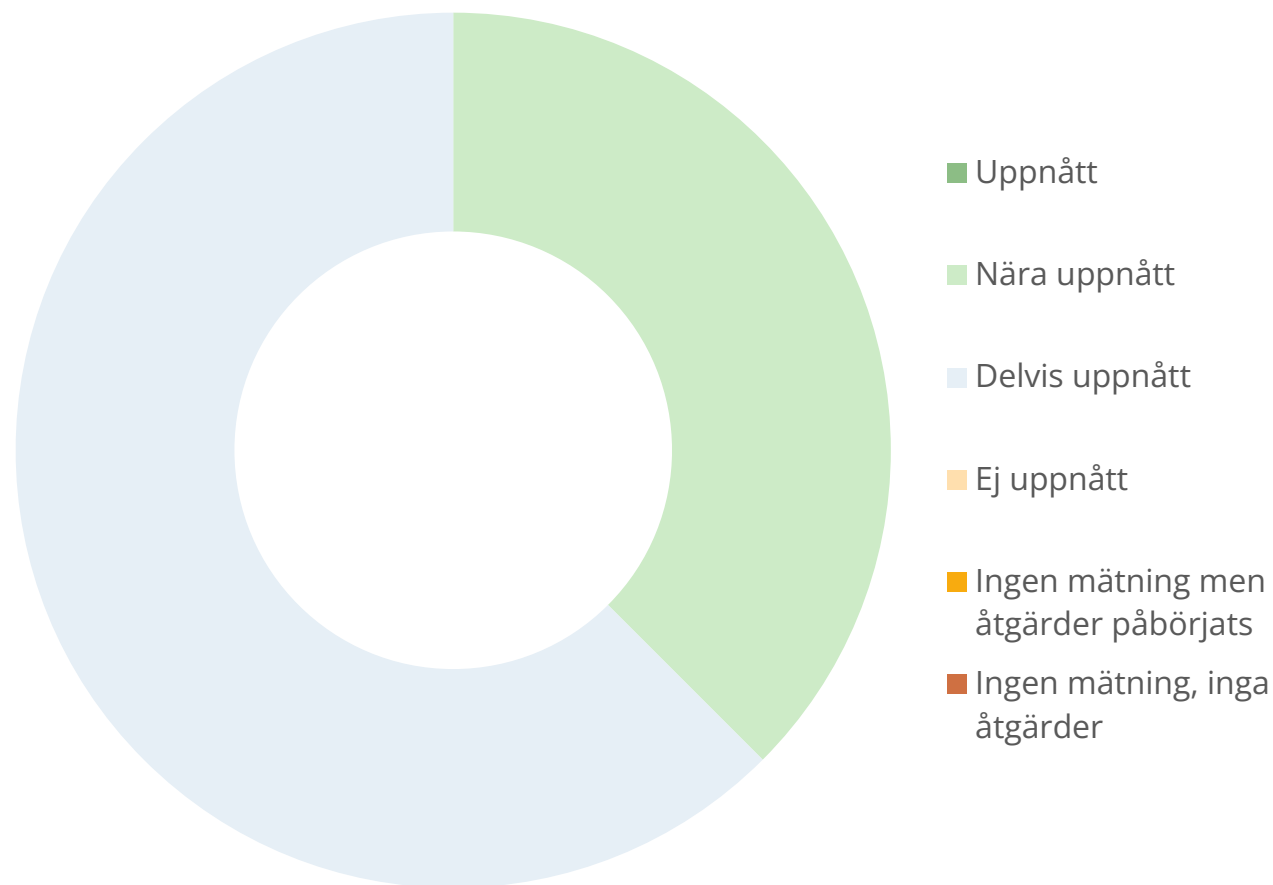
Mål 1.1

Matsvinnet ska minska till 35 g/portion i kommunens verksamheter

Samtliga kommuner mäter matsvinn i en eller flera verksamheter. Mätningarna visar att kommunerna tar steg framåt. Flera kommuner uppger att de behöver lägga extra fokus på att mäta och göra åtgärder inom äldreomsorgen.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- Borås stad är med i Borås Högskolans forskningsprojekt "No time to waste" för att minska matsvinnet i grundskolan och äldreomsorgen.
- Bollebygds kommun har haft mer aktivt arbete kring tallrikssvinn i skolorna och lockat med priser.
- Marks kommun har jobbat med lösningar för att optimera portionsstorlekar.
- Svenljunga kommun har arbetat vidare med Klimatoxarna och har ett stort engagemang hos personalen.

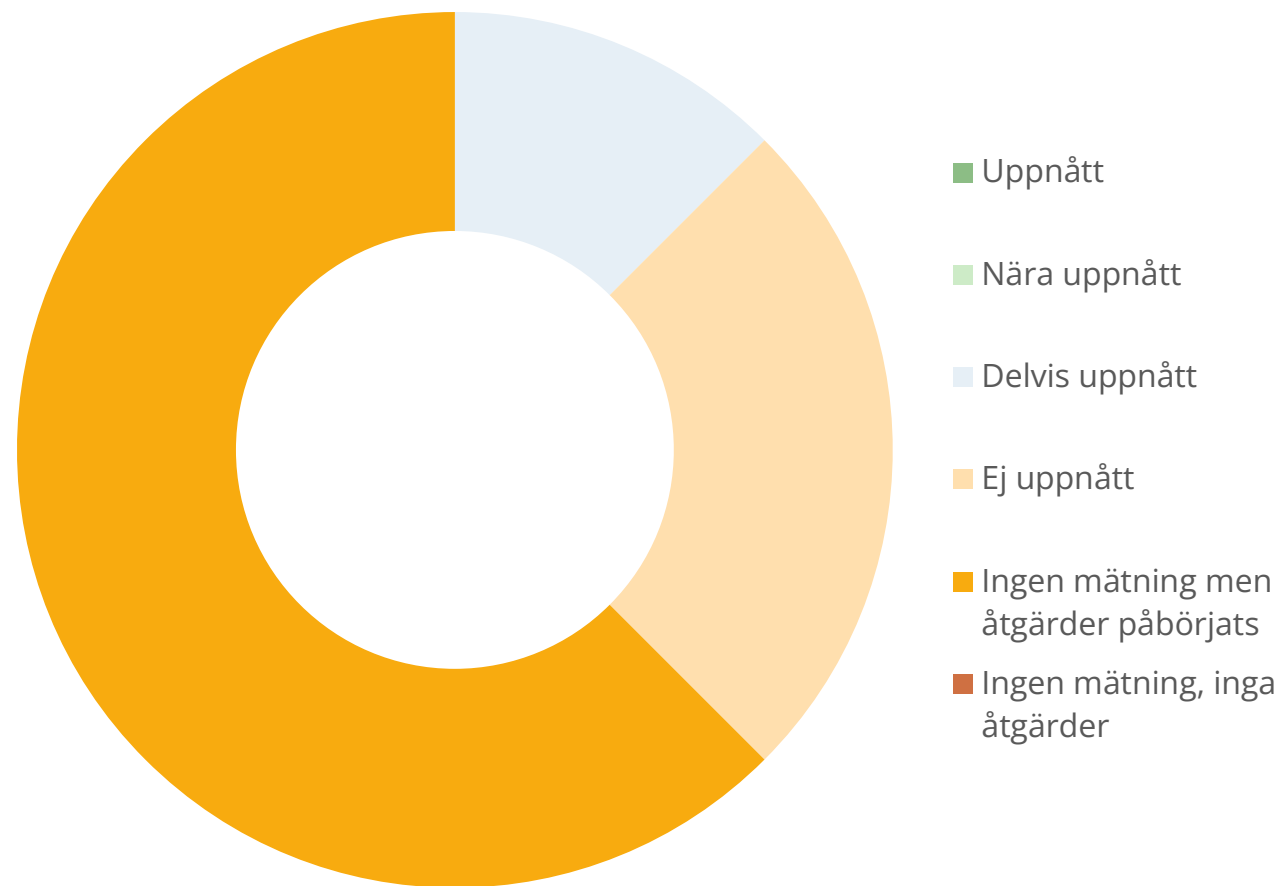
Mål 1.2

Matsvinnet ska minska med 50 % per invånare jämfört med år 2021

Under 2023 framkom problem med den nationella metoden för plockanalyser vilket gjorde att många kommuner avstod från att mäta under detta år. Många kommuner har ett nollvärde men inget att jämföra mot. Majoriteten av kommunerna uppger att de genomför aktiviteter för att minska invånarnas matsvinn.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- Borås Stad har genomfört kommunikationsinsatser.
- Flera av kommunerna genomförde en gemensam matsvinnskampanj i sociala medier.
- Vårgårda och Herrljunga kommun uppdaterade sin sorteringsguide.

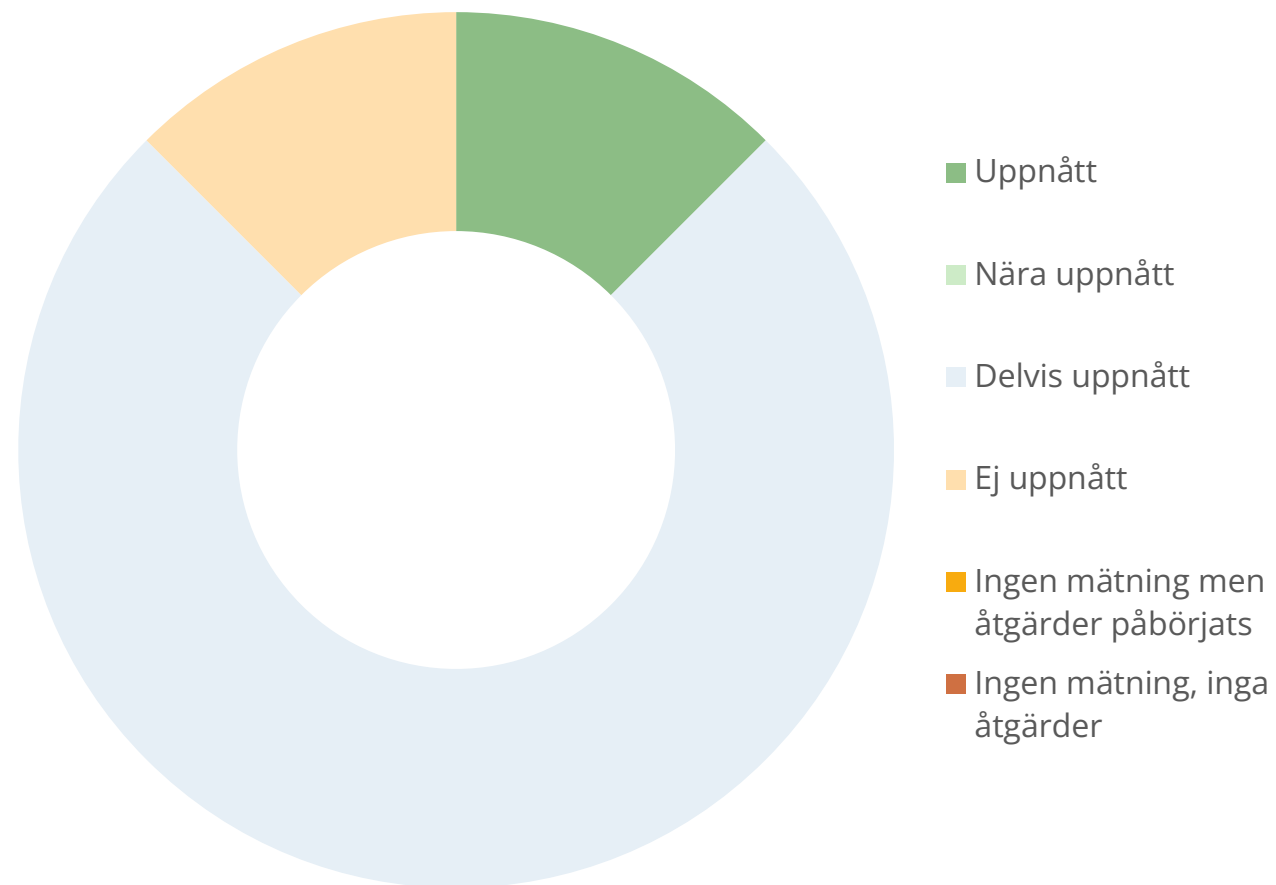
Mål 1.3

Minst 60 % av uppkommet matavfall ska gå till näringsåtervinning och biogasproduktion eller annat miljömässigt motsvarande ändamål

Alla kommuner har gjort en nollmätning. Många kommuner har redan kommit en bit på vägen för att uppnå detta mål. Flera av kommunerna har under året arbetat med att underlätta för sina medborgare att sortera matavfall rätt.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- Vårgårda och Herrljunga kommun uppdaterade sin sorteringsguide.
- Ulricehamns kommun genomförde en kampanj riktad mot hushållen för bättre sortering.
- Tranemo kommun tog fram en ny sorteringsguide för flerbostadshus.

Målområde 2: Konsumera hållbart

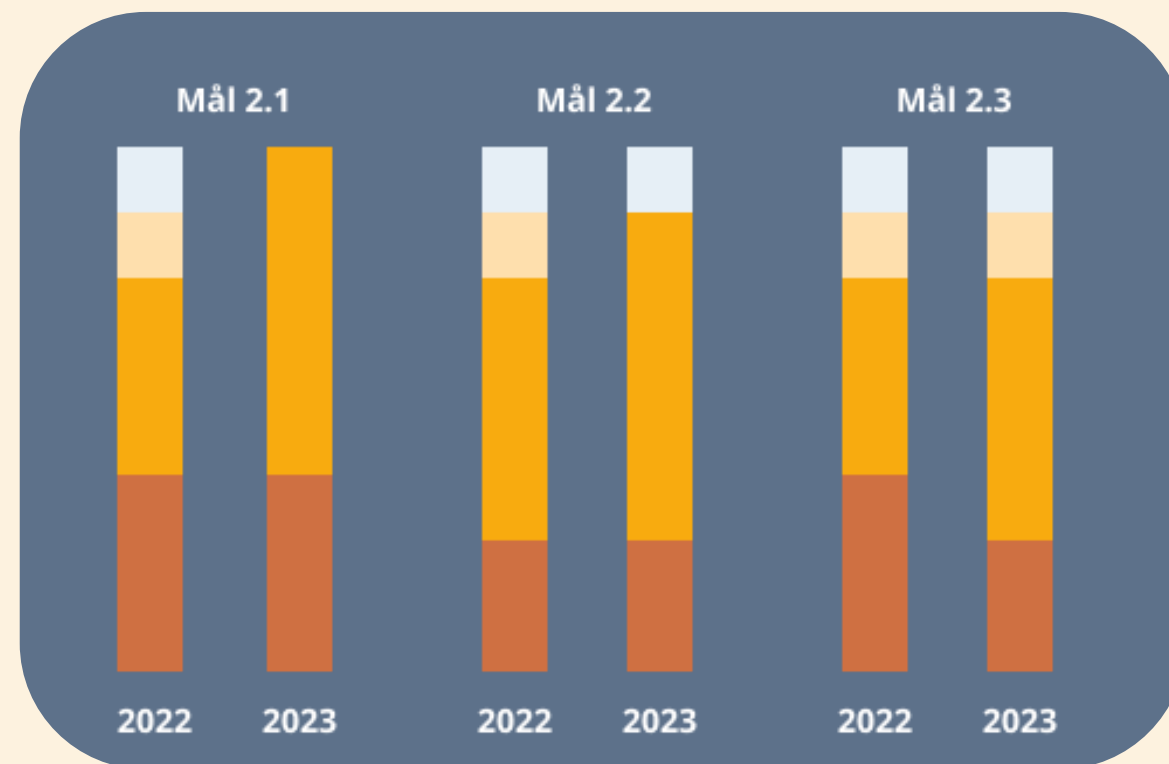

Reflektioner och rekommendationer

Inom målområde 2 saknas en systematisk uppföljning av måluppfyllelse i de flesta kommuner. Målen är komplexa att mäta, framför allt på grund av de omfattande tids- och personella resurser som krävs. Konsekvensen är att kommuner inte kan genomföra årliga mätningar, vilket försvårar en korrekt bedömning av måluppfyllelse.

För att underlätta denna process kan beslut på kommunal nivå om tydliga indikatorer för mätning, samt en klar ansvarsfördelning i uppföljningsarbetet, bidra till en mer effektiv mätning.

Det är också viktigt att notera att flera kommuner ännu inte har påbörjat aktiviteter inom detta målområde. Målområde 2 bör därför ges hög prioritet framöver.

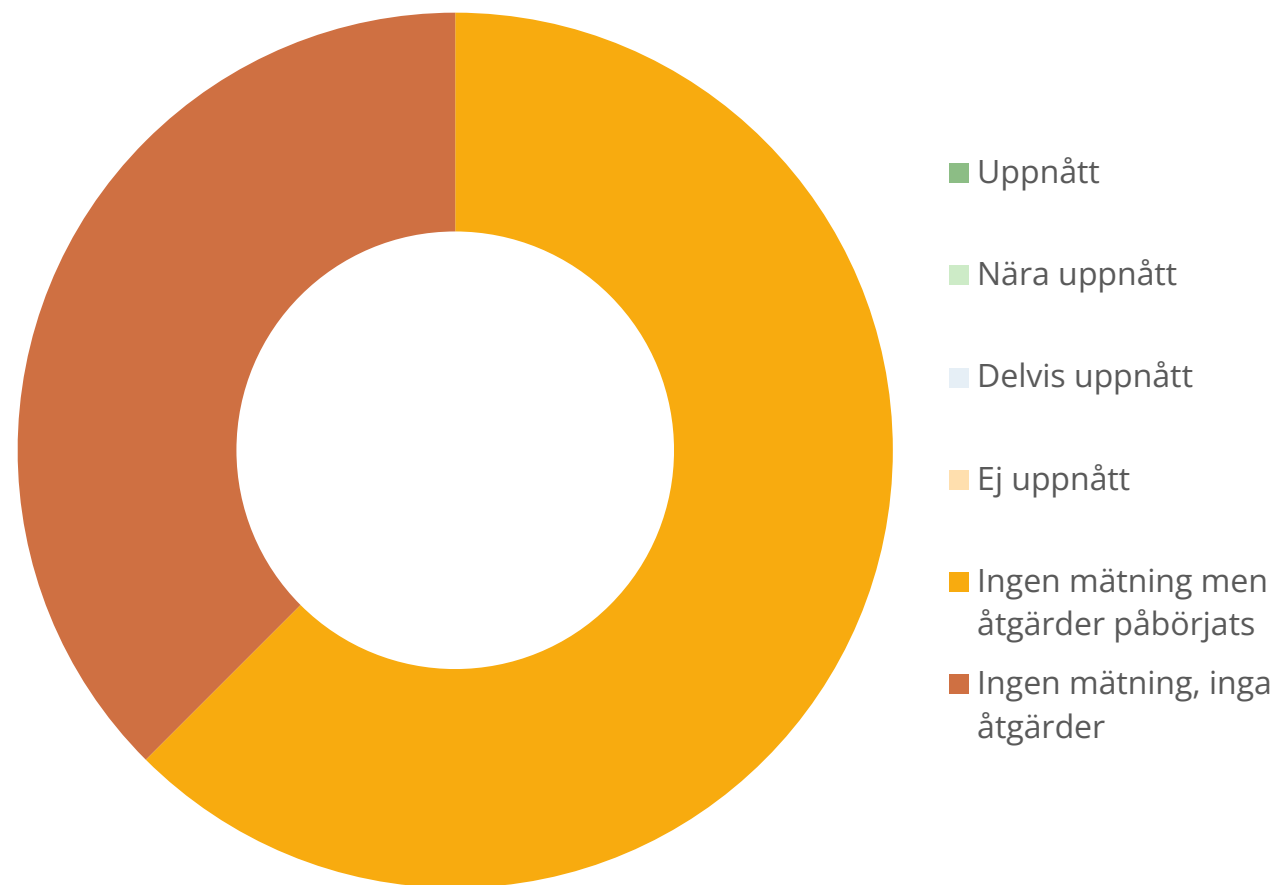
Mål 2.1

Konsumtionen av engångsartiklar i kommunens verksamheter ska minska jämfört med år 2022

Ingen kommun har genomfört en mätning på mål 2.1 under året. Flera kommuner har dock vidtagit åtgärder, även om många upplever att arbetet med att mäta och minska användningen av engångsartiklar är utmanande. Boråsregionen arbetar tillsammans med kommunerna för att ta fram en vägledning gällande målet. Dock kvarstår behovet av en tydligare definition av hur mycket andelen ska öka för respektive kommun för att målet ska anses uppfyllt.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- Herrljunga kommun har påbörjat utfasning av engångsartiklar.
- Samtliga kommuner bjöd in tjänstepersoner på en digital workshop om att minska engångsartiklar som anordnades av Boråsregionen. Syftet var att ta fram en gemensam vägledning för indikatorartiklar att mäta. Vägledningen blev

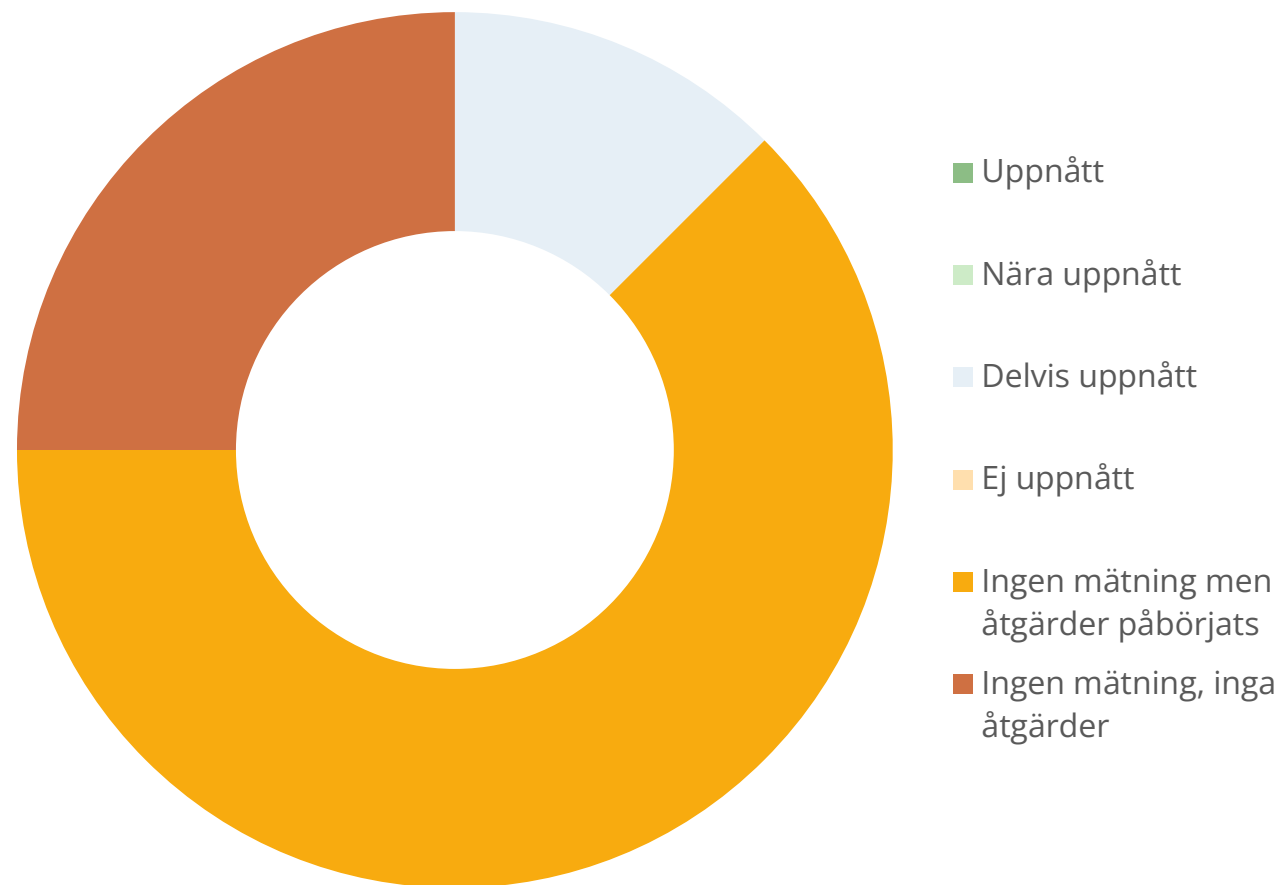
Mål 2.2

Livslängden på arbetskläder i kommunens verksamheter ska öka jämfört med år 2022

Endast en kommuner har genomfört nollmätning av målet i år. Kommunerna bedömer det som mycket svårt att hitta en rimlig metod för att sammanställa statistik kring livslängden på arbetskläder. Majoriteten av kommunerna har genomfört åtgärder eller påbörjat arbetet med målet. Dock kvarstår behovet av en tydligare definition av hur mycket andelen ska öka för respektive kommun för att målet ska anses uppfyllt.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- I Bollebygds kommun finns inget enhetligt system än men vissa enheter sparar kläder så att de kan användas vid behov/feriearbete.
- Svenljunga kommun har upphandlingsavtal där hållbarhetskrav är ställda.
- I Vårgårda kommun återanvänds arbetskläder från tidigare anställda. Materialval som kan förenkla förlängd livslängd

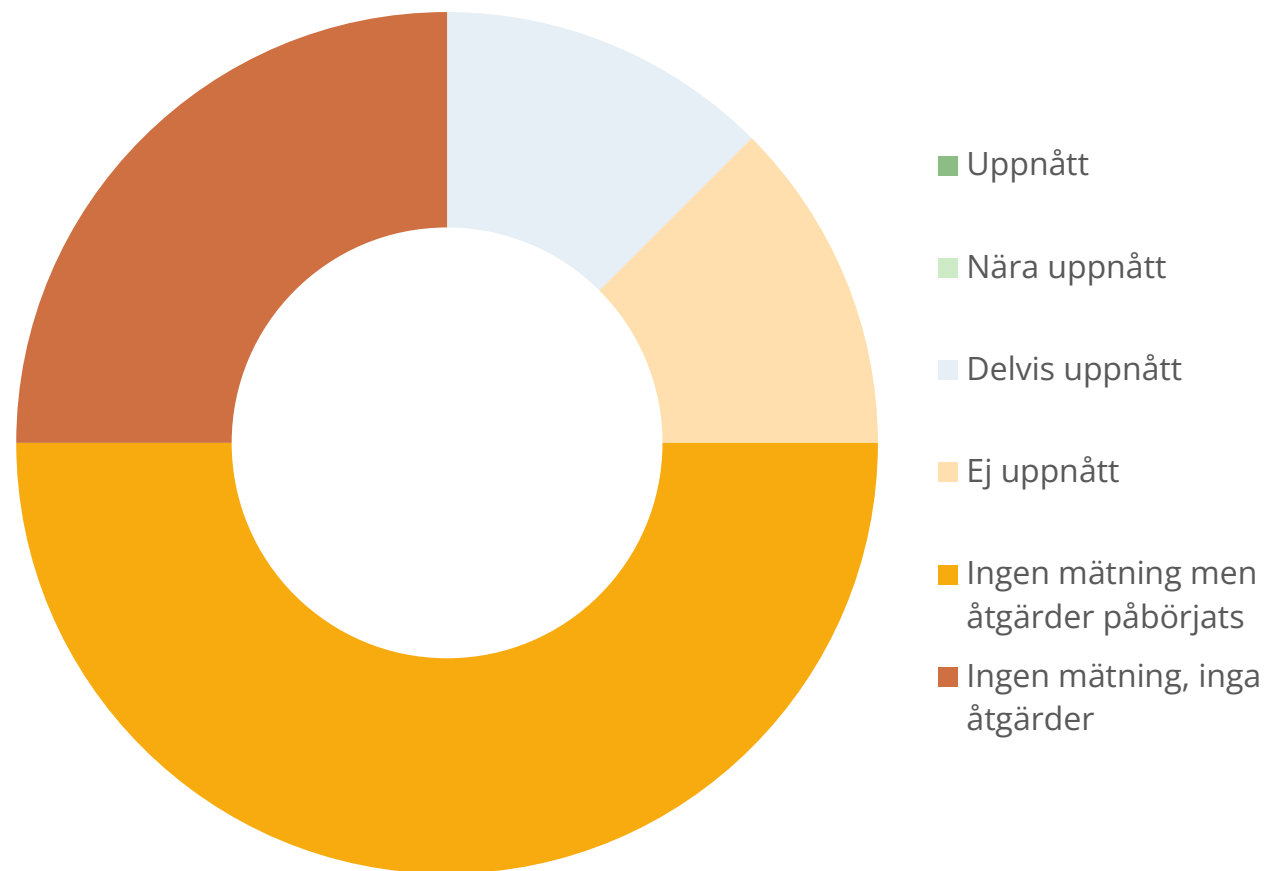
Mål 2.3

Invånarnas förståelse om kopplingen mellan konsumtionsbeteende, avfallsmängder och miljöpåverkan ska öka jämfört med år 2023

I dagsläget har de flesta kommuner inga mätetal för indikatorerna gällande mål 2.3. Några kommuner får in mätetal från återvinningscentralerna och kommunerna kommer att genomföra en gemensam enkät under våren 2024. Allt fler kommuner genomför åtgärder och har påbörjat arbetet. Dock kvarstår behovet av en tydligare definition av hur mycket andelen ska öka för respektive kommun för att målet ska anses uppfyllt.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- Bollebygds kommun genomförde en hållbarhetsfestival.
- Ulricehamns kommun ger information i miljökalender som distribueras till alla hushåll i kommunen.
- Samtliga kommuner har representanter i den grupp som startar 2023 och har som mål att arbeta med gemensamma kommunikationsinsatser mot allmänheten i Sjuhärad.

Målområde 3: Använd de resurser vi har

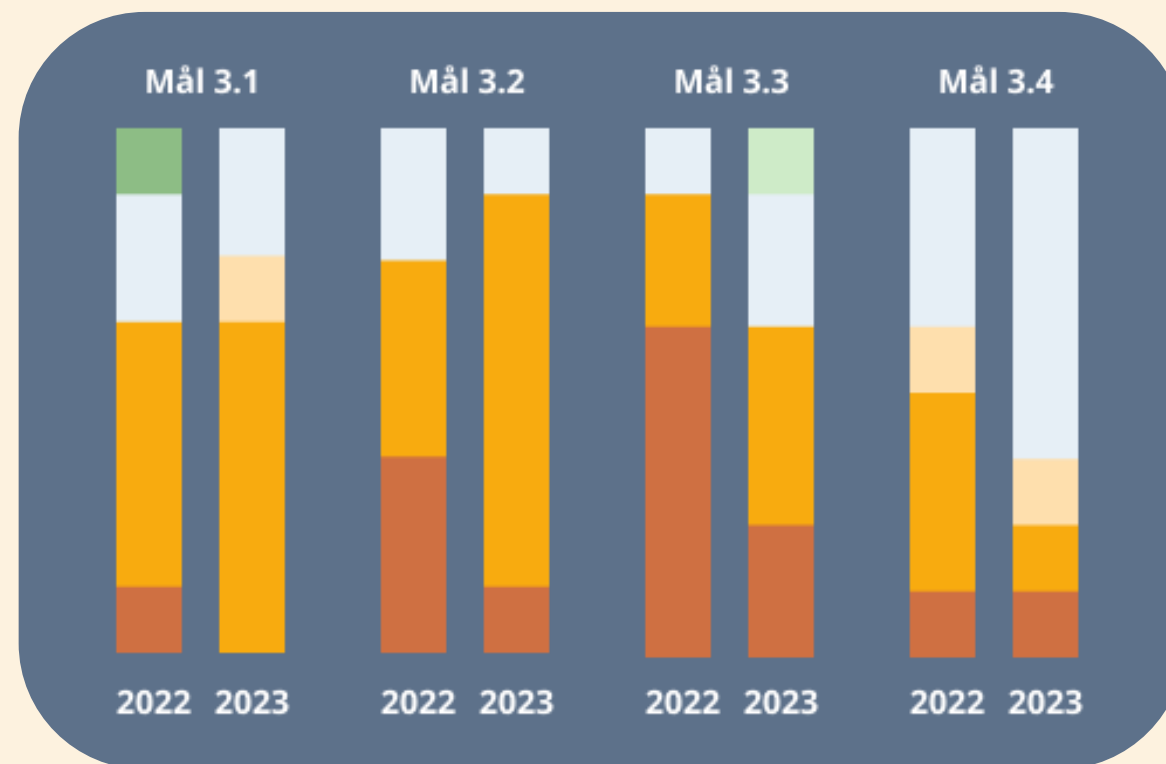

Reflektioner och rekommendationer

Inom målområde 3 har flera kommuner gjort framsteg gällande både uppföljning och aktiviteter under det senaste året. Trots detta återstår betydande arbete för att nå uppställda mål.

På kommunal nivå kan beslut om ökad resursfördelning bidra till att möjliggöra konkreta åtgärder. Vidare bör kommunerna prioritera intern samverkan, eftersom flera mål förutsätter en gemensam syn och samordning mellan olika kommunala verksamheter.

På delregional nivå rekommenderas ett ökat fokus på utveckling och implementering av samverkansmodeller som kan underlätta arbetet mot måluppfyllelse.

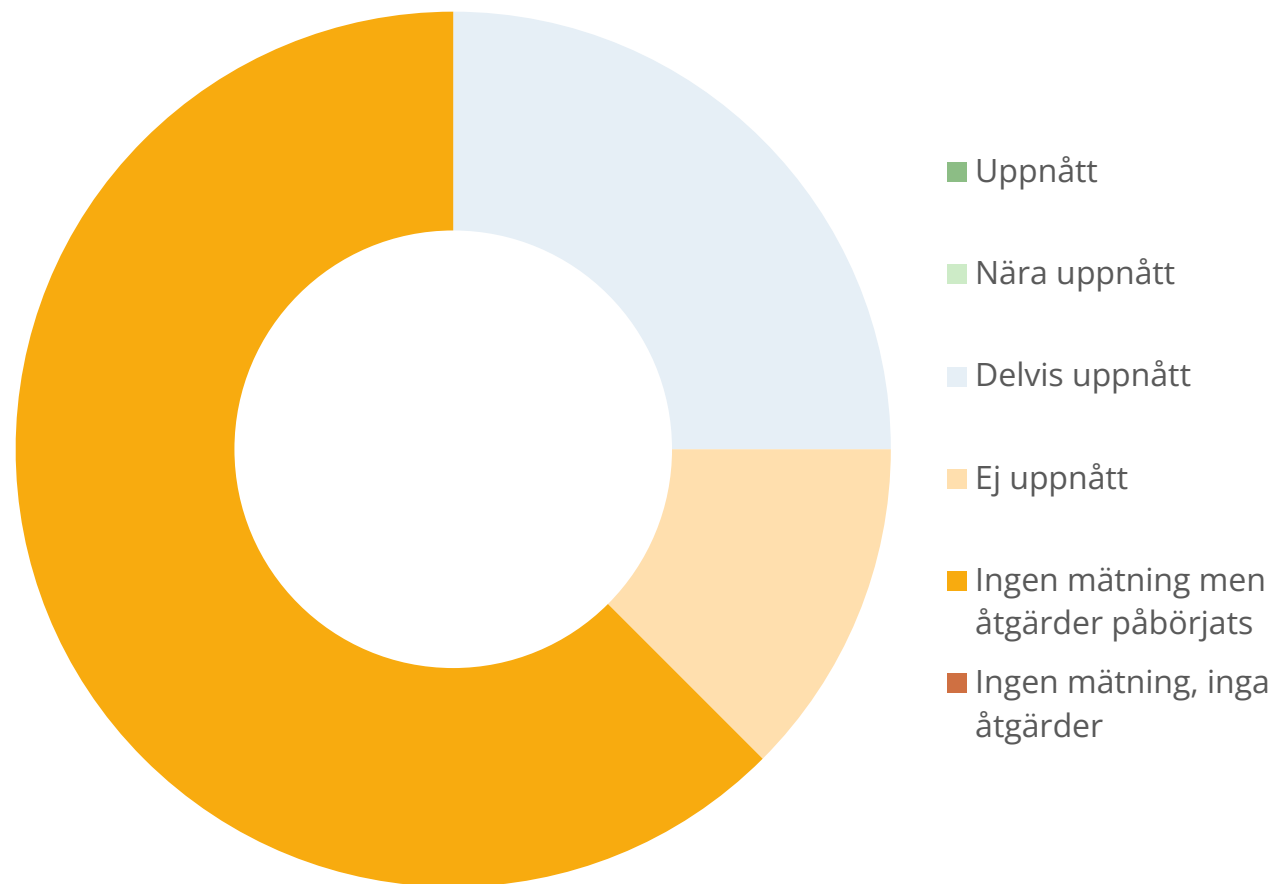
Mål 3.1

Andel möbel- och textilinköp i kommunens verksamheter som är återbrukat ska öka jämfört med år 2022

Alla kommuner anger att de arbetar med åtgärder inom målet. Majoriteten har ett system för internt möbelåterbruk på plats och övriga kommuner har pågående utredningar gällande cirkulära möbler. Dock har få kommuner som jämfört andel nyinköp av möbler mot andel cirkulerade möbler. Dock kvarstår behovet av en tydligare definition av hur mycket andelen ska öka för respektive kommun för att målet ska anses uppfyllt.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- Under 2023 startade Marks kommun returlaget inom barn- och utbildningsförvaltningens verksamhet, och även en portal lanserades där möbler kan cirkuleras mellan verksamheterna.
- I Ulricehamns kommun har en utredning gjorts gällande organisation för möbelåterbruk. Politiskt beslut inväntas.
- Bollebygds kommun har fått ett beslut om tilldelning av ekonomiska medel för att arbeta med målet.

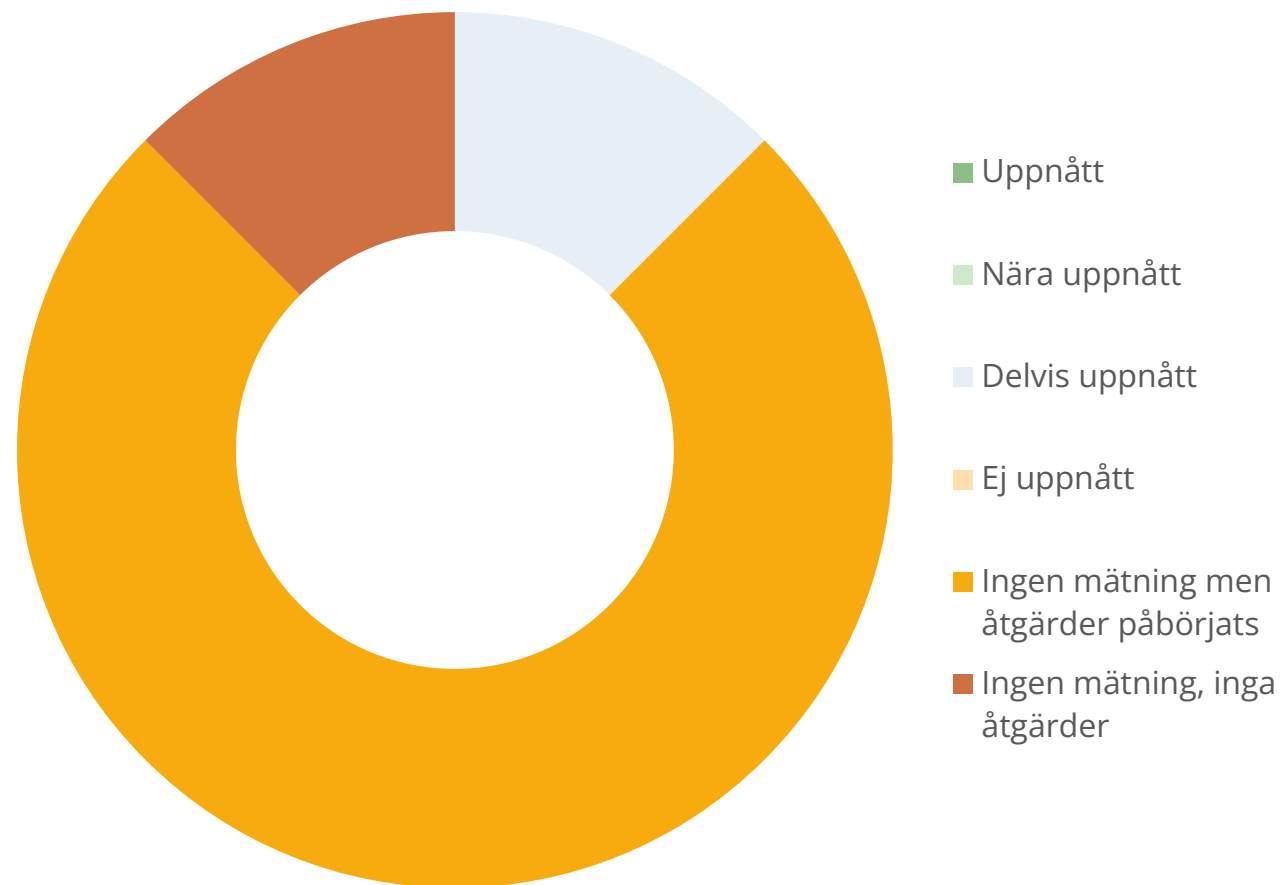
Mål 3.2

Återanvändningen eller återvinningen av bygg- och rivningsmaterial inklusive massor från kommunala bygg-, mark- och anläggningsprojekt ska öka jämfört år 2022

Få av kommunerna har påbörjat mätning men de flesta genomför åtgärder inom detta mål. Dock kvarstår behovet av en tydligare definition av hur mycket andelen ska öka för respektive kommun för att målet ska anses uppfyllt.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- I Ulricehamn sker visst återbruk via Ge o Ta på återvinningscentralen, företrädesvis dörrar och fönster.
- I Svenljunga kommun används 90 % av kommunens massor i egna projekt, medan förorenade massor går till deponi eller externa mottagare.
- I Borås stad byggdes Fredriksborgsskolan 2023 med återbrukat tegel och flertalet workshop på ämnet har skett.

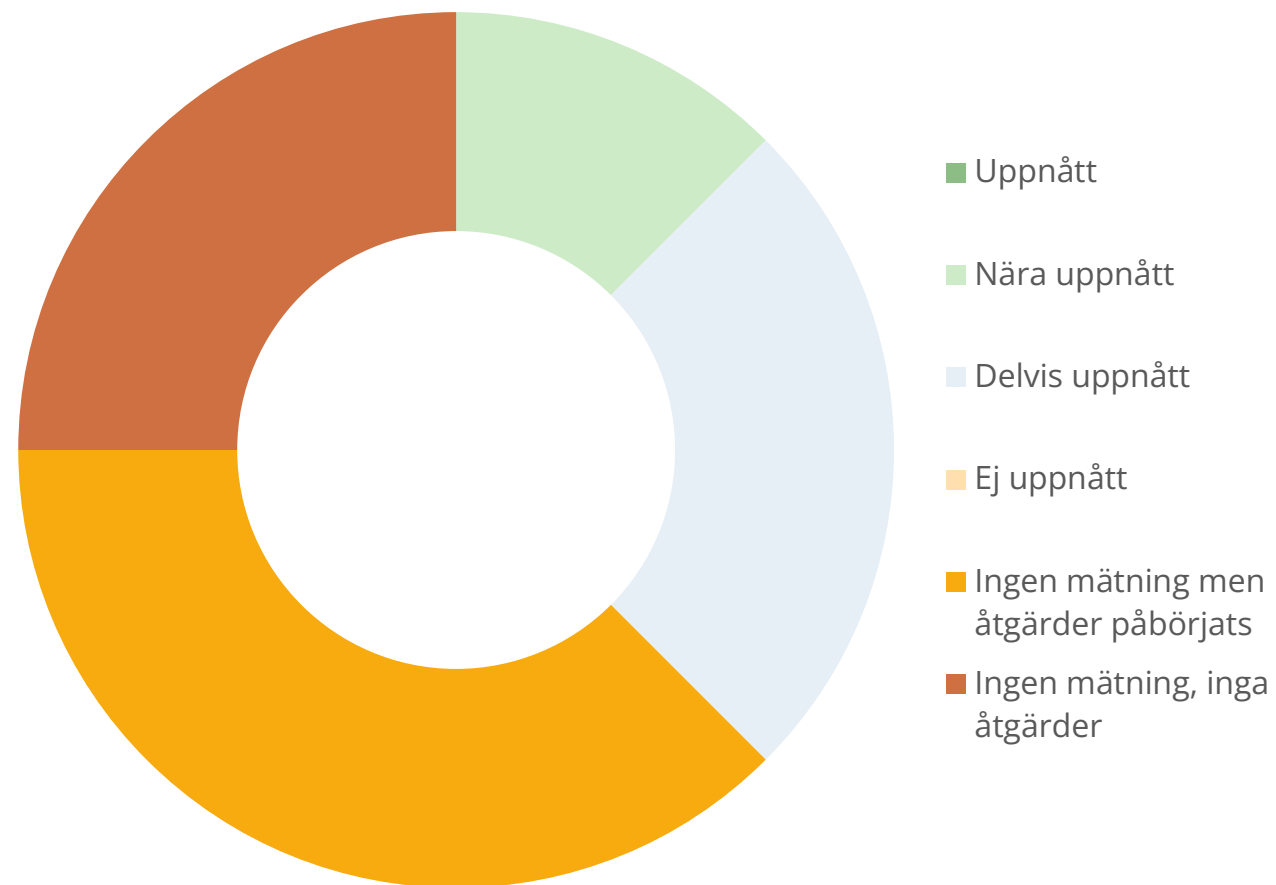
Mål 3.3

Livslängden på elektronik i kommunens verksamheter ska öka jämfört med år 2022

Majoriteten av kommunerna har påbörjat åtgärder inom målet och tre av kommunerna har sammanställt statistiskt kring livslängden på elektronik. Dock kvarstår behovet av en tydligare definition av hur mycket andelen ska öka för respektive kommun för att målet ska anses uppfyllt.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- I Bollebygds kommun har utbudet av modeller har medvetet smalnats av för att minska ex support.
- I Ulricehamn byts elektronik inom UEAB först ut vid behov, eller då den slutar fungera.

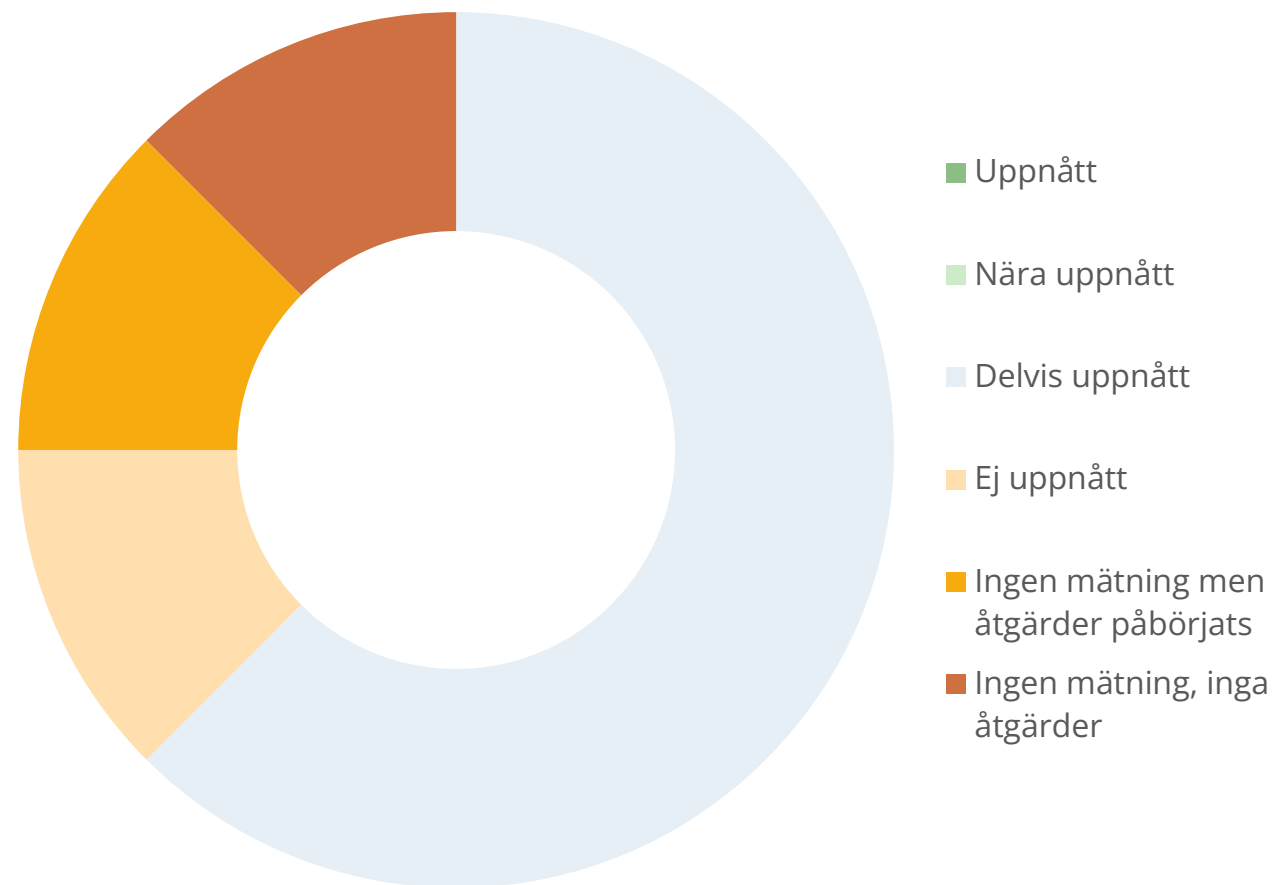
Mål 3.4

Invånarna ska ha möjlighet till enkel och tillgänglig återanvändning av produkter

De flesta kommuner mäter målet och erbjuder återanvändning via återvinningscentraler. Vissa har även infört centrala platser eller digitala tjänster för delning, vilket ökar tillgängligheten. Det finns ingen överenskommen definition för vad målet innebär i praktiken.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- I Bollebygds kommun har en arbetsgrupp tillsatts för att arbeta med återbruk.
- I Borås stad öppnar Fritidsbanken 2023 som samlar in och lånar kostnadsfritt ut begagnad sport- och friluftsutrustning.
- Ulricehamns kommun driver en butiken Överskottslagret där de säljer produkter som lämnats in på återvinningscentralen.
- Mark och Bollebygds kommun är anslutna till en digital tjänst som erbjuder invånare en plattform för att låna saker av varandra.

Målområde 4: Sortera mera

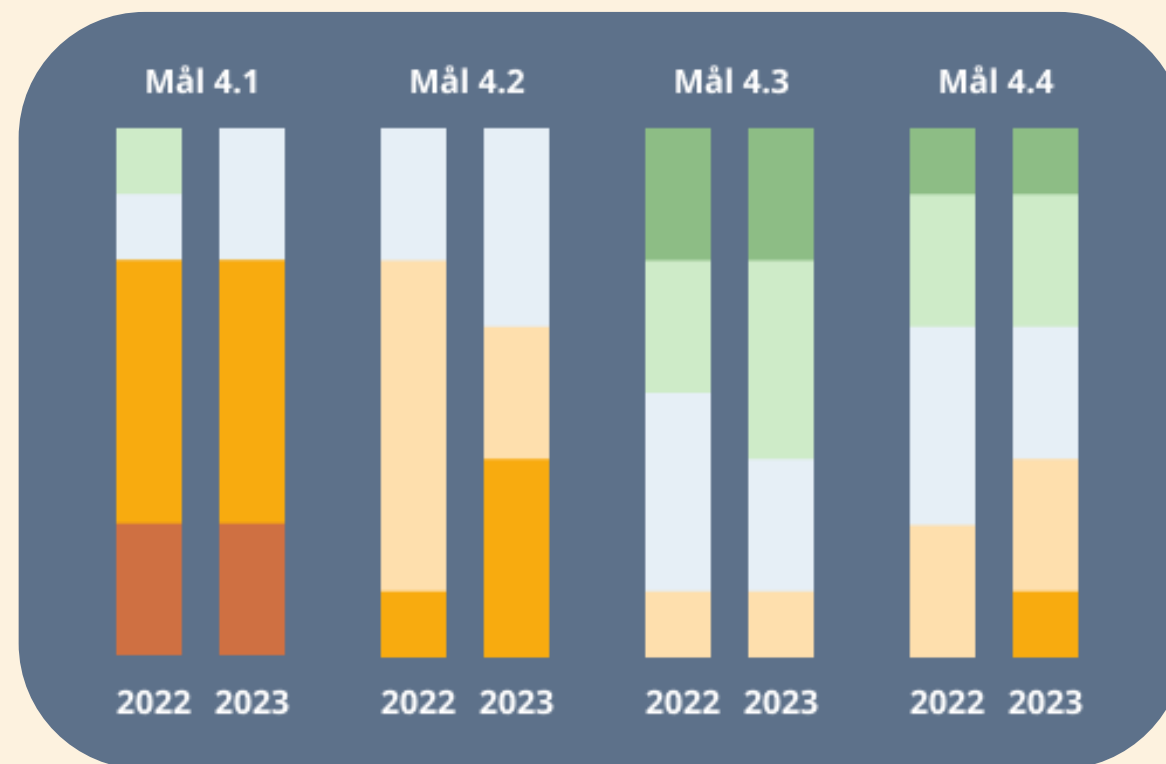
Reflektioner och rekommendationer

Inom mål 4.3 och 4.4 har majoriteten av kommunerna nått målen helt eller delvis. Men målen är inte siffersatta och det finns en ovisshet i hur mycket något ska öka eller minska för att målet ska anses vara uppfyllt.

Att arbeta för källsortering i kommunens egna verksamheter inom ramen för mål 4.1 är utmanande för de flesta kommuner. Dock är det viktigt att föregå med gott exempel när kommunerna framöver önskar att invånarna ska förbättra sin sortering.

Kommande lagstiftning kan påverka flera mål i en positiv riktning, exempelvis införandet av matobligatoriet 2024.

På delregional nivå rekommenderas samverkan kring mål som påverkas av lagstiftning och där förändringar sker samtidigt för alla kommuner och deras invånare.

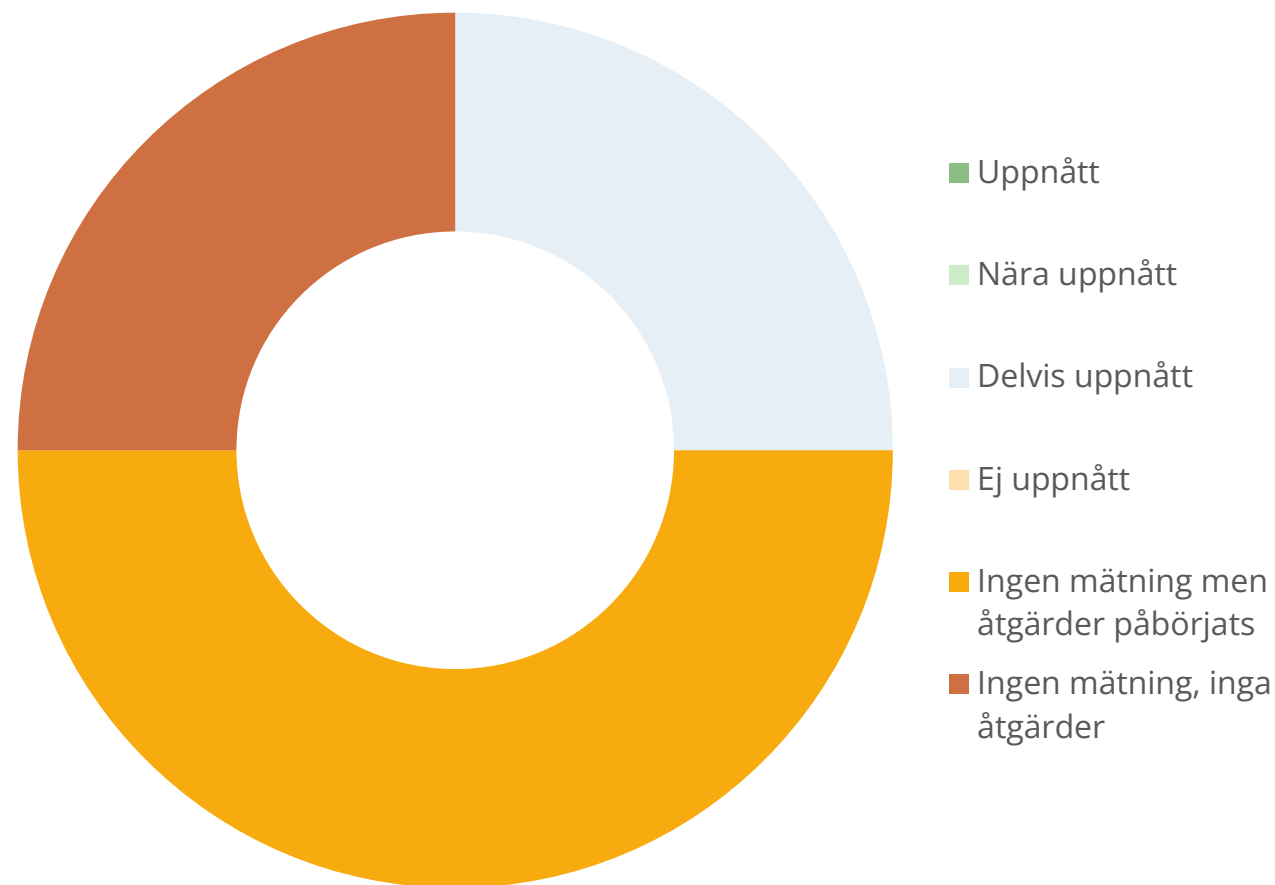
Mål 4.1

Alla kommunala verksamheter och dess anställda ska ha möjlighet att enkelt och nära kunna sortera ut sitt avfall

Kommunerna upplever att det är svårt att kartlägga och mäta detta mål men flera har startat processen. Under vintern 2023 har avfallsplanenätverket därför tagit fram en gemensam vägledning gällande mätning av målet. Vissa kommuner har påbörjat arbetet med införandet av sorteringsmöjligheter och att fasa ut kontorens sopkorgar för restavfall på kontor för att öka källsorteringen.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- I Borås stad är målet med i stadens miljöledningssystem.
- I Tranemo kommun har en upphandling av avfallshämtning för kommunens verksamheter har genomförts och tjänster kan avropas från hösten 2024.

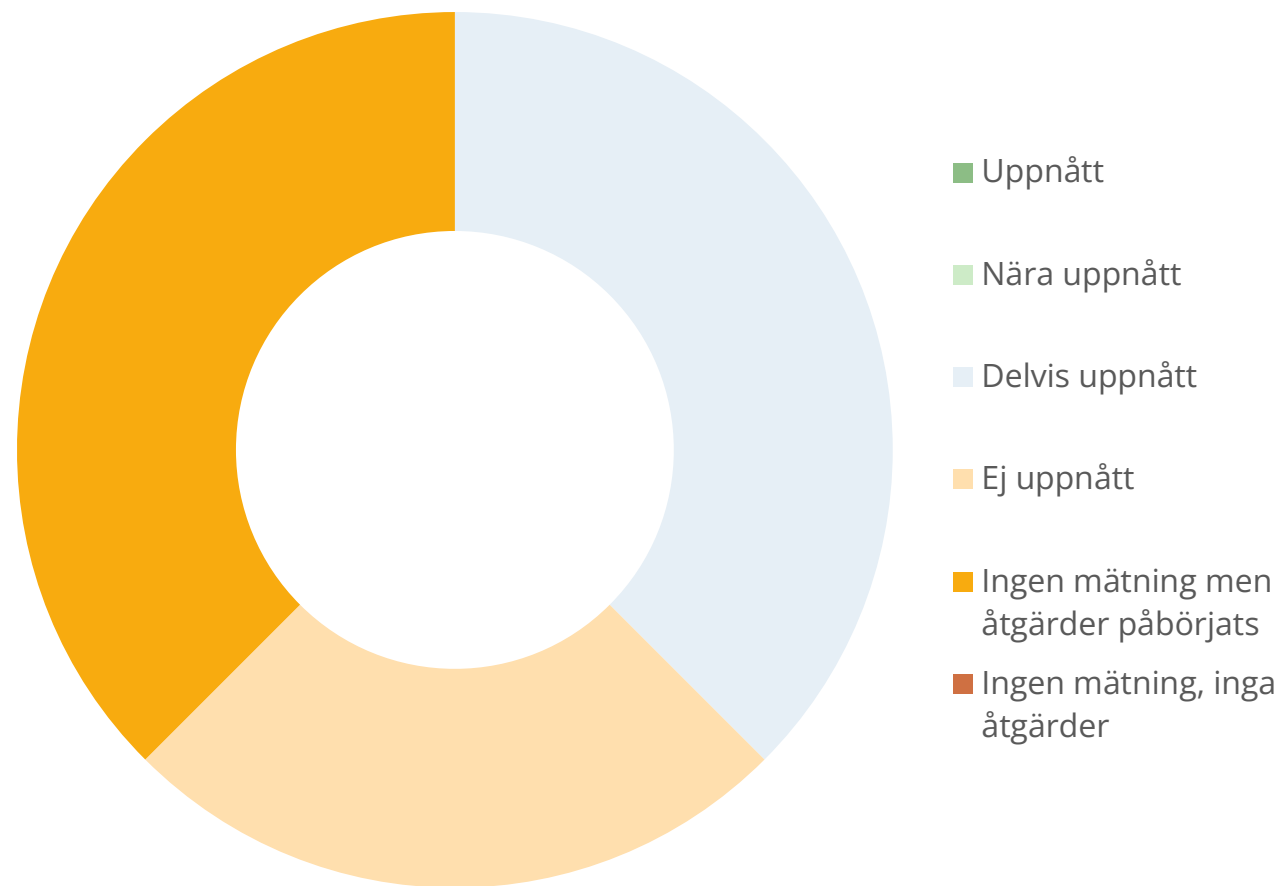
Mål 4.2

Andelen felsorterat i restavfallet ska minska med 50% jämfört med år 2021

Detta mål mäts regelbundet hos kommunerna via plockanalyser med olika intervall. De flesta kommuner har ett nollvärde men har ännu inte gjort en uppföljande mätning att jämföra mot. Då fastighetsnära insamling blir obligatoriskt från 2024 fokuserar kommunerna i nuläget på införandet av detta och få övriga åtgärder görs.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- I Bollebygds kommun kontaktas fastighetsägaren vid upptäckta fel.
- I Borås stad blev förpackningsinsamling för villor klart under 2023.
- I Ulricehamn kommun genomfördes en kampanj riktad mot hushållen för bättre sortering.

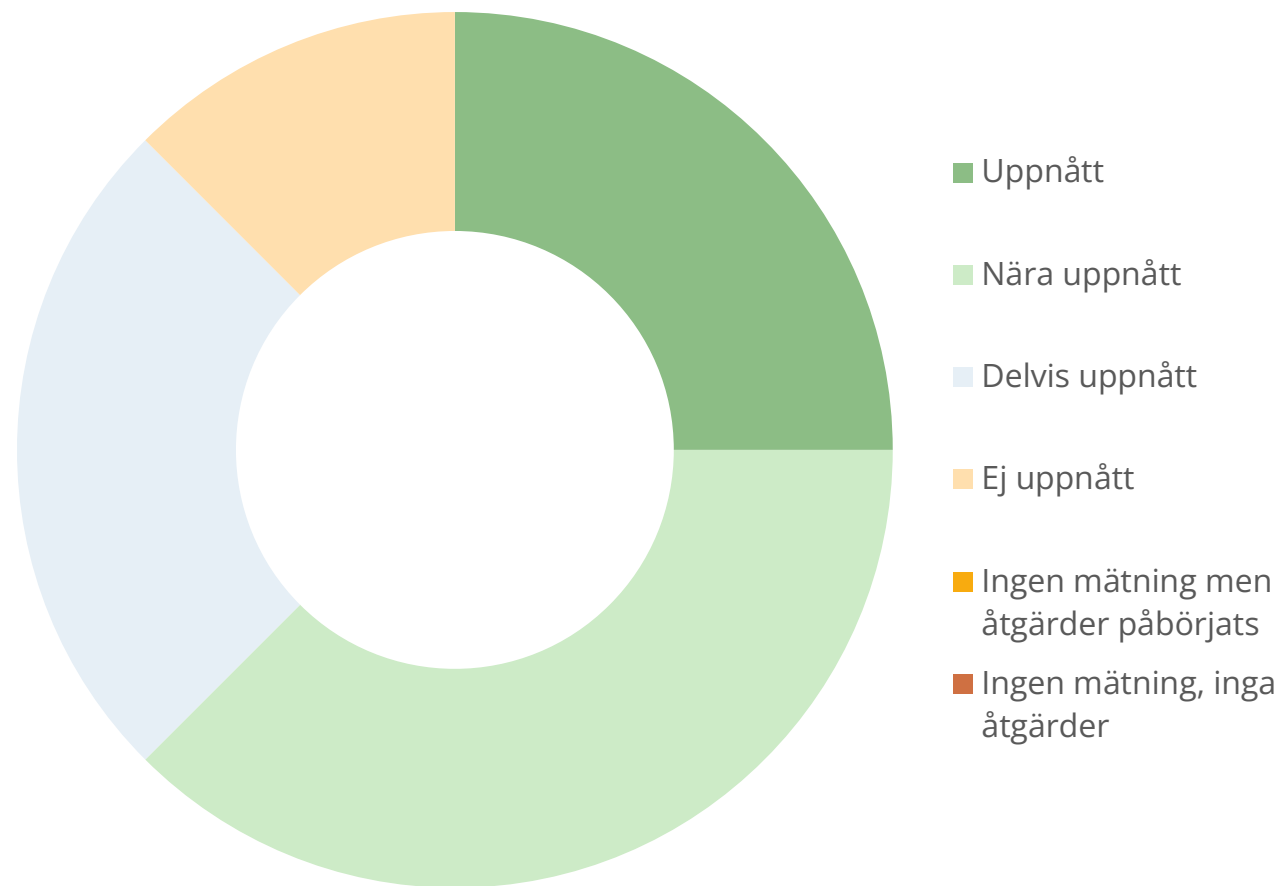
Mål 4.3

Mängd avfall från ÅVC som behandlas med förbränning och deponering ska minska jämfört med år 2021

Detta mål mäts regelbundet hos kommunerna. Flera kommuner har startat ett systematiskt arbete med målområdet och ser en positiv trend. Det fattas en närmare definition kring hur mycket minskning målet ska innebära för respektive kommun.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- I Tranemo kommun har utsortering av hårdplast införts på återvinningscentralen.
- Herrljunga och Vårgårda kommun har uppdaterat sin sorteringsguide.

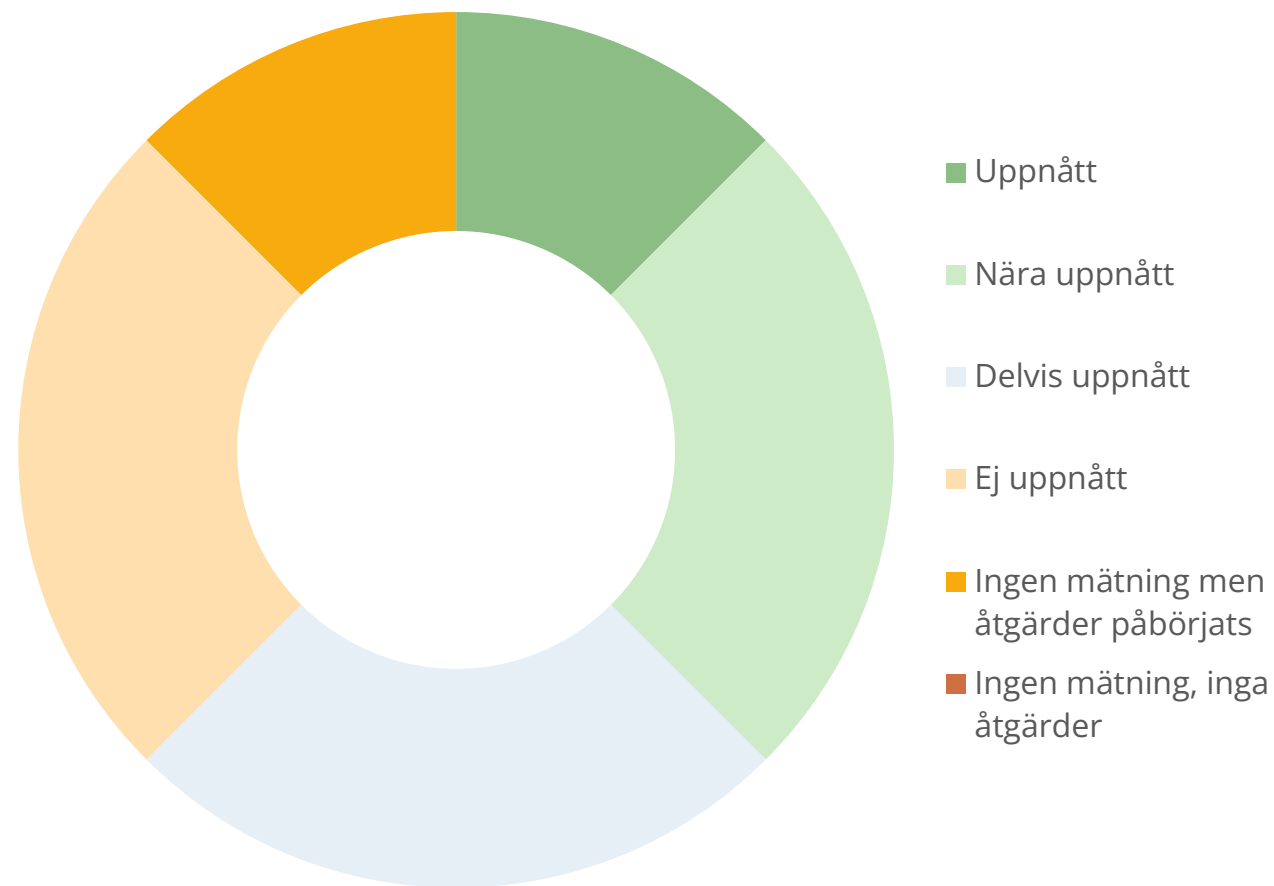
Mål 4.4

Andel hållbara och effektiva avfallstransporter i kommunens regi ska öka jämfört med år 2021

Detta mål mäts regelbundet hos nästan alla kommuner. Flera av kommunerna har redan delvis hållbara transporter. Några av kommunerna arbetar för att ytterligare öka hållbarheten eller effektivisera avfallstransporter. Det fattas en närmare definition kring hur mycket andelen ska öka för respektive kommun för att målet ska anses uppfyllt.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- I Borås finns sensorer på tidningscontainrar på återvinningsstationer och testas en del på metallfraktionen.
- Sju av kommunerna i Sjuhärad arbetar med en gemensam upphandling gällande insamlingsentreprenad och där ställs högre krav på hållbara drivmedel.

Målområde 5: Fimpa skräpet

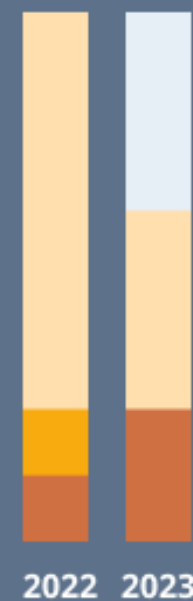

Reflektioner och rekommendationer

Fler kommuner har hittat rutiner för mätning av skräp och framöver bör fokus ligga på aktiva åtgärder.

För att på delregional nivå nå målet inom målområde 5 ses inspiration och omvärldsbevakning som en nyckel för stödja kommunerna.

Mål 5.1

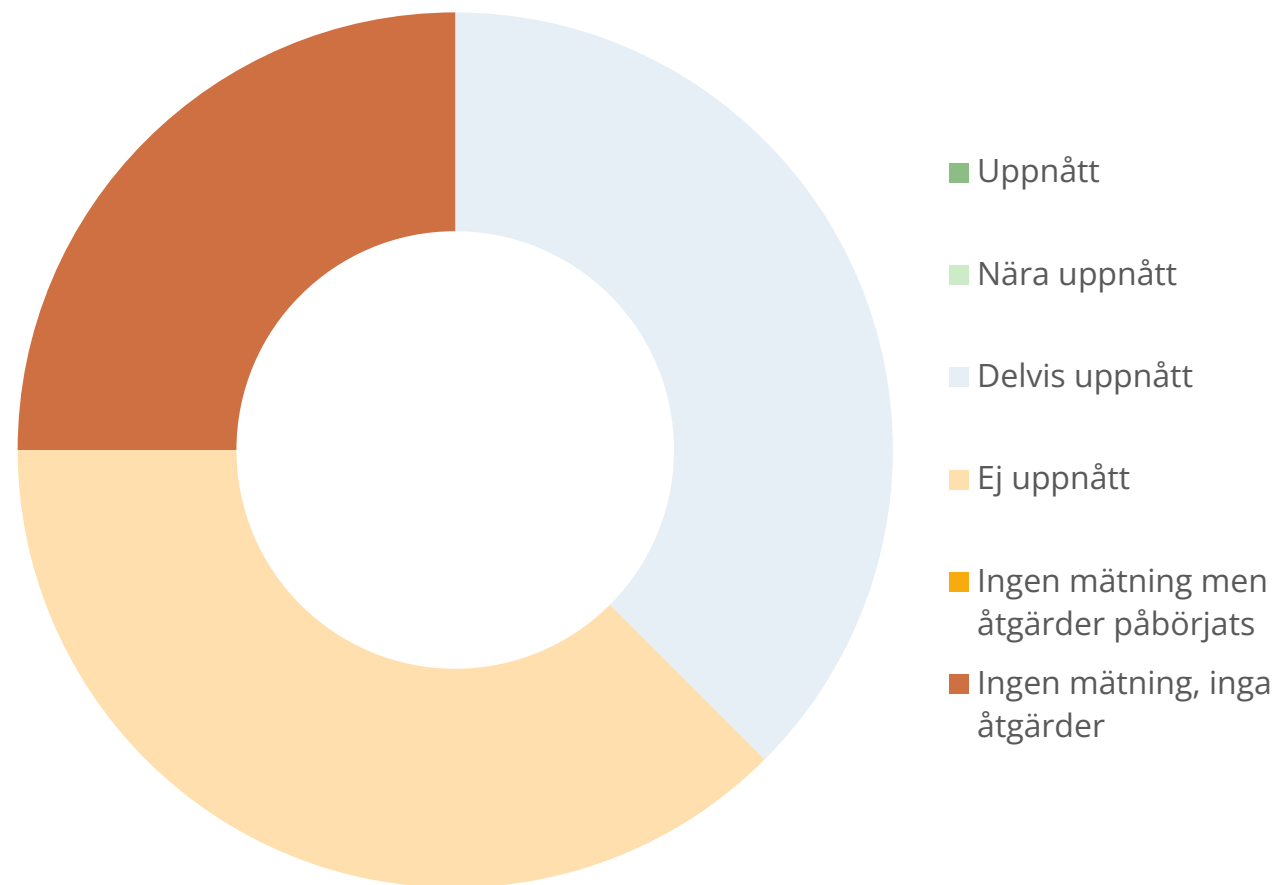
Mål 5.1

Nedskräpning ska minska med 50 % jämfört med år 2022

Majoriteten av kommunerna har skapat rutiner för skräpmätningar och flera kommuner ser en minskning. Några av kommunerna arbetar aktivt för att minska nedskräpningen. I uppföljningen lyfts dumpning som ett problemområde som kommunerna önskar fokusera på framöver.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- Tranemo kommun har anordnat skräpplockardagar.
- I Borås Stad har informationsinsatser utförts, t. ex. "Här börjar viskan" klistermärken.

Målområde 6: Planera in plats för avfallet

Reflektioner och rekommendationer

Kommande lagstiftningar om kommunernas övertag av återvinningsstationer, införandet av fastighetsnära insamling och kommunalt ansvar för insamling av textil driver utveckling i detta mål hos kommunerna.

För att på delregional nivå nå målen inom målområde 6 rekommenderas att ytterligare arbeta med att tydliggöra indikatorer samt möjliggöra samverkan och utbyte mellan kommunerna.

Mål 6.1

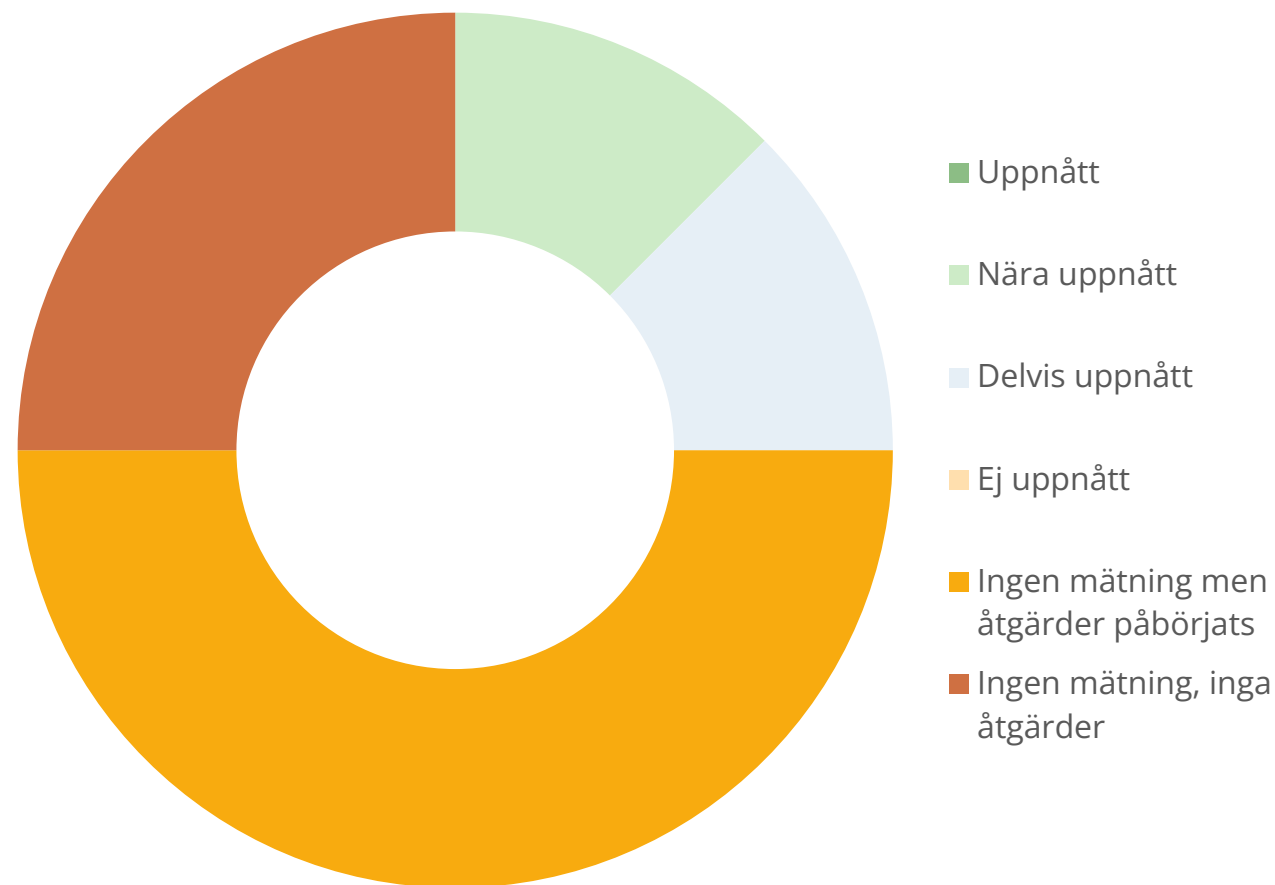
Mål 6.1

Små och stora anordningar för återbruk, återvinnings och avfallshantering ska lokaliseras i strategiska lägen så att de är enkla att använda ur både brukar- och insamlingssynpunkt.

Majoriteten av kommunerna har påbörjat åtgärder för att nå detta mål. Några kommuner uppger att de har aktiv samverkan i samhällsbyggnadsprocessen och någon enstaka kommun uppger att kommande översiktsplan kommer ta hänsyn till hållbar avfallshantering.

Exempel på åtgärder från kommunerna

- I Vårgårda kommun sitter renhållningschefen med i en kommunövergripande planeringsgrupp.
- I Bollebygds kommun har arbete startats upp för att införa återbruk på återvinningscentralen.
- I Ulricehamns kommun finns grovsopsinsamling på våren och hösten på 19 platser på landsbygden.

SLUTSATS OCH REFLEKTION

Hur går det i arbetet mot en cirkulär och hållbar framtid? Det tar tid för kommunerna att utveckla ett arbetssätt för att mäta och arbeta systematiskt med åtgärder kopplat till avfallsplanen. Årets utvärdering visar framsteg, men uppföljning saknas fortfarande för många mål. Det finns ändå många lärdomar som vi kan dra kring utmaningar och vad som kan vara viktigt i arbetet framöver:

- Tydlig ansvarsfördelning är avgörande för att komma vidare, vilket flera kommuner lyfter som en nyckelfaktor. Det handlar ofta om att klargöra ansvar på tjänstepersonsnivå för att säkerställa ett aktivt arbete. En viktig slutsats är därför att fortsätta arbeta med att förtydliga ansvar för respektive mål inom varje kommun och att skapa en organisation och rutiner kring uppföljning.
- Det finns fortfarande en osäkerhet kring vad vissa mål innebär. Framöver kommer kommunerna behöva göra ett arbete för att specificera mål som i dagsläget endast är definierade som "öka" eller "minska".

- För att öka takten kan kommunerna integrera avfallsplanens mål i sin ordinarie verksamhetsplanering eller i årliga handlingsplaner med konkreta aktiviteter.
- Tjänstepersoner i kommunerna visar intresse för att bidra till omställningen mot en cirkulär och hållbar framtid. Det kan vi se genom aktivt deltagande på arrangerade webinarer, högt deltagande på Cirkulära dagen och deltagande i nätverk kopplade till avfallsplanen.
- Det ska vara lätt att göra rätt. De flesta tjänstepersoner har inte detaljkunskap gällande cirkularitet och hållbar resurshantering. Kommunerna kan underlätta för sina medarbetare att bidra till måluppfyllelse genom att säkerställa att det finns rutiner och policies, fysisk struktur och digitala verktyg som bidrar till mer cirkulära val och hållbar resurshantering.

SLUTSATS OCH REFLEKTION

- Samverkan inom kommunen är viktigt. I många mål krävs att olika verksamheter samarbetar för att skapa positiv förändring. Detta kan vara verksamheter som vanligtvis inte samverkar och nya kontaktytor kan behöva byggas upp för att stärka arbetet.
- Även om 2030 kan kännas avlägset är långsiktighet i målarbetet viktigt. Kravställning i upphandling är avgörande för att nå många mål och avtal som sluts de närmsta åren kan gälla flera år framöver. Det är därför angeläget att redan nu identifiera vilka krav som bör ställas i kommande upphandlingar, exempelvis gällande arbetskläder och elektronik.
- Att arbeta tillsammans med avfallsplanen i Sjuhärad skapar möjligheter till gemensamma insatser och projekt som troligtvis hade varit svårt för en enskild kommun att genomföra.
- Det är viktigt att lyfta alla de personer som bidrar i arbetet mot en cirkulär och hållbar framtid. Genom de samverkansplattformar vi gemensamt skapat i arbetet med avfallsplanen kan dessa personer ges möjlighet att utbyta erfarenheter, dela framgångar och bolla idéer för att stärka sitt arbete och hitta energi och inspiration.

